

MIRADOR

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLÍTICA

Preu: 20 cènts. - Pelai, 62. Telèf. 15300. - Subscripció: 2'50 ptes. trimestre

presentarà, avui i demà una sessió especial de Cinema.

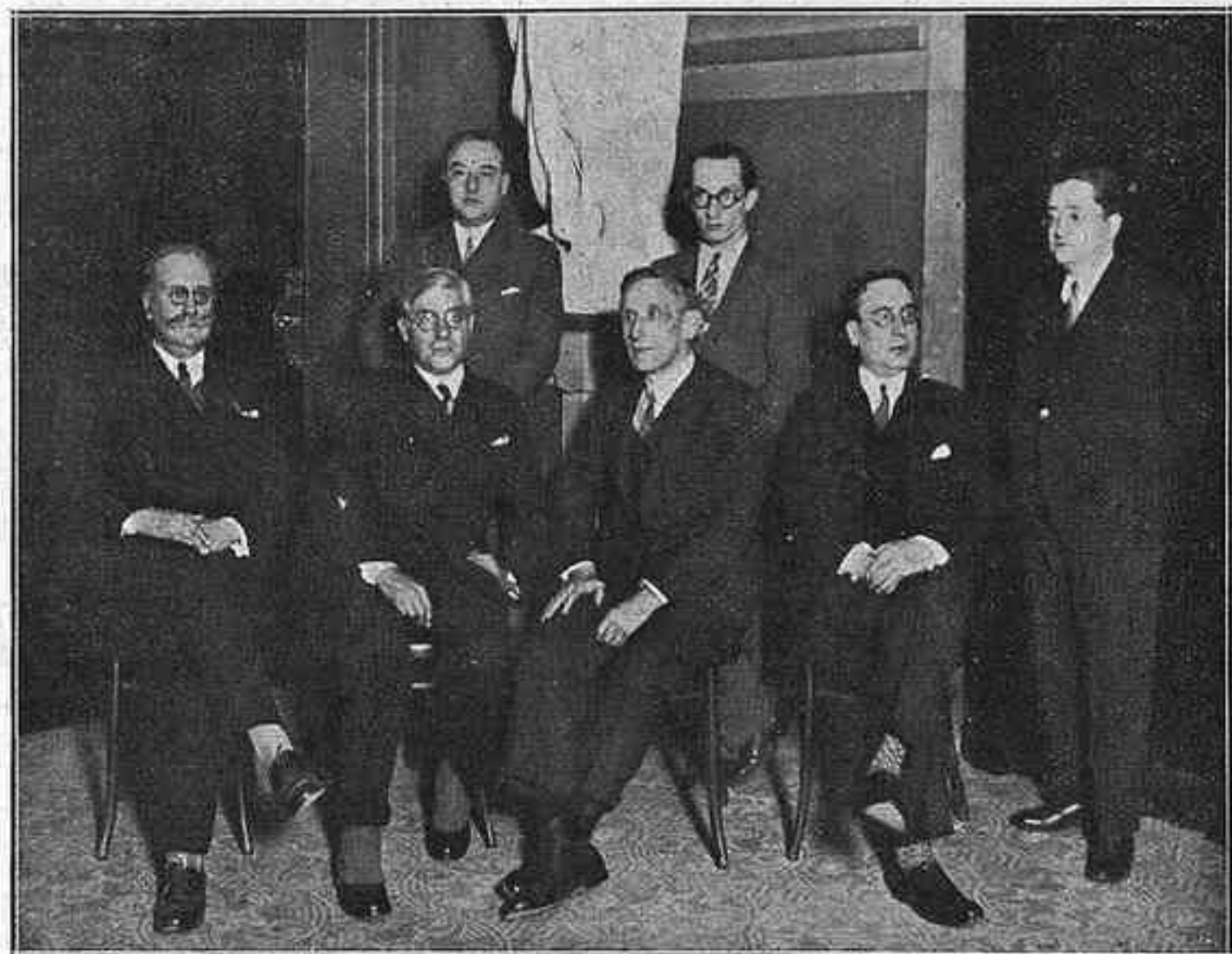
EL PREMI JOAN CREXELLS

El primer any d'adjudicació

El Jurat, els autors que li havien sotmès un llibre i el públic, tots ens hem tret un pes de sobre. I per molts anys puguem tornar-hi amb tanta bona fe com aquest any i amb la mateixa passió, però amb una mica més de diplomàcia.

Joan Puig i Ferrer ha obtingut el primer Premi Crexells. La història del Premi comença amb un gran nom. Rovira i Virgili ha dit que l'obra premiada, *El cercle màgic*, no és pas la millor novel·la de Puig i Ferrer, però en opinió del Jurat cap altre dels llibres que foren sotmesos al seu

mesa verbalment, amb importants variants, per alguns dels seus components des que varen abandonar l'estrada presidencial no hauran tingut la virtut de satisfer a Carles Soldevila. No cal que recollim aquestes declaracions, però sí que volem fer constar que el sistema introdueix una perillosa novetat en el funcionament dels jurats. Caldrà que els mantenidors del Premi Crexells procurin evitar que pugui reproduir-se el fet. El Jurat — permeti-se'ns la lliçió — ha de cenyir-se als estatuts que diuen concretament que es limitarà a donar el resultat de

El Jurat del Premi Crexells. — D'esquerra a dreta: Carles Rahola, J. M. Junoy, A. Calvet, P. Fabra, J. Cabot, J. M. López-Picó, C. Riba

veredictes no tenia tantes condicions, tanta força de novel·la. Per altra part, la figura del seu autor és una de les més importants de la nostra literatura. Cap altre escriptor català no ha sabut crear un món de personatges, tot un cens de personatges, fets de carn i ossos, tots vius, i alguns d'ells probablement immortals. Segurament aquesta sèrie de personatges eren més nombrosos que els dels altres llibres plegats, i com que eren majoria i eridaven més i es veien assistits per aquell gran poble que forma les obres de Puig i Ferrer s'han imposat, i amb raó.

Han lliurat batalla per a aquest premi Puig i Ferrer i Carles Soldevila. Ha dit Rovira i Virgili que aquests dos autors són els antípodes de la nostra literatura. Això és exacte i també és cert que, segons Rovira i Virgili, la massa popular s'ha decantat per Puig i Ferrer, i els intel·lectuals per Soldevila. Subratllem això per retre homenatge al Jurat. Format per homes de lletres, el Jurat ha votat a favor d'*El cercle màgic*. Què voleu més? Comentant aquest veredictes s'han dit moltes coses desproporcionades. Un diari comarcal no va vacillar a escriure que la prova que el Jurat és honest la tenim en el fet que hagi votat a favor d'*El cercle màgic*. Això és inqualificable. ¿I si hagués votat en contra, no seria igualment honest? Potser en farem un gra massa. Això és molt poc esportiu.

També és una barbaritat l'afirmació d'un mala-llengua que preté que la majoria va votar contra l'autor que més enveja. Si l'altra afirmació era poc esportiva, aquesta potser n'és massa. Per aquest camí aviat no trobaríem set homes que volguessin constituir un jurat.

Certament, hi ha múltiples raons literàries per a votar *El cercle màgic*. No calia, doncs, que el Jurat donés explicacions. La declaració oficiosa acordada pel Jurat i tra-

la darrera votació. No calen, doncs, explicacions del vot.

Fent una excepció sobre el cas del senyor J. M. Junoy, que cada any vota a favor d'un llibre per ell editat, creiem que els altres sis membres del Jurat reuneixen les màximes condicions de competència en tots els sentits del mot. Però mitja dotzena d'homes eminents formant junta poden ésser víctimes d'un instant de destorment, sobretot si algun d'ells comença a pensar i sospesar i a deixar-se emportar pel precaució.

L'incertesa actuació del jurat que va elegir l'any passat la reina de les modistes podia haver servit d'exemple al Jurat del Premi Crexells. ¿Què haurien dit si el Jurat de les modistes després de l'elecció de la reina hagués fet oficialment certes distincions impertinents? Certament, és inadmissible que el Jurat pogués dir que la Pepeta era maca, en canvi la Carmeta... aquell perfil, aquells ulls, etc., etc.

De tot cal tenir experiència. El veredictes té molta importància literària, però no és un fet transcendental que pugui pendre una hora de son a cap dels membres del Jurat.

Sembla que el principal handicap amb què ha topat el senyor Puig i Ferrer són certes campanyes que alguns dels seus admiradors, amb una espontaneïtat i una inconsciència que no podia comprometre el nom d'En Puig, varen iniciar des d'alguns periòdics comarcal. El diable no hauria fet pitjor aquesta feina. Un mateix article, sense ni una variant, va sortir el mateix dia en dos diaris de dues ciutats molt allunyades. El text era d'un maquiavelisme molt pobre. Començava dient que calia donar el premi a qui bonament el mereixés. Es parlava llavors de les dues obres que se'l disputaven i es feia constar que si *Fanny*, de Carles Soldevila no arribava a la mida demanada i, malgrat això era premiada, es cometria una gran injustícia. ¿Qui va fer córrer que *Fanny* no feia la mida? Aquesta nota i les altres que varen seguir-la acabaven amb aquella demagògia literària, que no ens cansarem de denunciar, amb tot allò dels «humils», l'«interès humà» i altres consideracions extraliteràries justificades quan surten del poble, però que fan l'efecte de bel·l'intersants quan mouen la ploma de certs homes que no són ni poble ni intel·lectuals.

Els principals responsables d'aquesta campanya són els que convençuts que és impossible igualar l'estil de Carles Soldevila creuen, pobres, que amb quatre frases demagògiques d'un to mitinesc poden igualar els grans moments verament genials de Puig i Ferrer. Ha estat una campanya d'analfabets de segon grau que ni podia molestar a Carles Soldevila ni esquitxar de fang a Puig i Ferrer. Però aquestes campanyes han donat una punta d'agre al nostre principal torneig literari.

S'ha dit i repetit i ja forma part de la literatura del Premi Crexells, que aquesta distinció no és una consagració sinó un estímul. Però l'obra de Joan Puig i Ferrer tenia ja la consagració del país. L'autor premiat anuncia la continuació d'*El cercle màgic*. Això vol dir que el premi haurà actuat també com a estímul. Ens en felicitem.

Els dijous blancs

EXAGERACIÓ

Una vegada ens varem quedar literalment esmaferduts. Llegíem una fulla que no cal anomenar, entre altres raons perquè no és única en el seu tarannà.

Fa un cert temps d'aquesta lectura i no podríem donar detalls massa exactes, però bé que una pacient exploració ens reconduiria al passatge que ens féu perdre l'esma. Però si que ens quedà gravada a la memòria, gosaríem dir que per sempre més, una frase que Flaubert hauria aprofitat per al seu projectat recull de la bête humaine.

En la dita fulla es parlava d'un tema tan frívol com el de la moda, és a dir, frívol com se'l sol pendre tothom que no es capfiqui massa amb certs filòsofs alemanys moderns dels quals la Revista de Occident té bona cura de procurar-nos la coneixença. L'anònim articulista s'esgarrifava — com li passa tot sovint — dels estralls dels costums moderns. Encara que andinim, per una casualitat providencial sabem de qui es tracta i li identifiquem la producció al primer cop d'ull. Aquell dia l'home s'havia engegat contra els cabells curts, les faldilles curtes, les mànecues curtes, les mitges de seda i els mallots de bany. Tot, fins ara, rutllava de la manera que era de preveure. Tot de cop, una frase ens féu dubiar de la nostra comprensió. Rellegida, ens haguérem de rendir a l'evidència.

Aquell bon home — és una frase feta — no feia pas broma; escrivia seriosament i arborat, com de costum, de la més santa indignació i, també com de costum, del menyspreu més absolut de les normes més elementals de la ponderació.

Atribuïa, com aquell que no diu res, la moda que és actual des d'uns quants anys ençà, a una «vasta conspiració judeo-maçònica».

Evidentment, deu ésser molt difícil imputar la moda a algú concretament, encara que els principals creadors de models siguin coneguts arreu del món; però llur coincidència ja encara més inexplicables les evolucions de la moda.

Evidentment també, als jueus, als franc-maçons i als ciutadans que poden ostentar — si ho creuen convenient — ambdues condicions, els poden ésser imputades moltes coses. Però en bona veu, no nauríem cregut mai que els primers, afanyats a crear una llar jueva, o a fer-se rics banquers, o a primfilar damunt el Talmud, ni els segons, submergits en tenebres i simbòliques reunions, tinguessin tant de temps per esmerçar en un afer com el de crear una moda dita immorral.

Es clar que l'home ja procurava explicar-se, i veia els fonaments mateixos de la civilització minats i trontollats per unes coses que, als ulls dels mortals que no tenim malícia, no prenen gran importància.

Malgrat l'eloqüència, més ben intencionada que reeixida, de l'arborat impugnant, i després d'haver-hi pensat, per exemple, a les plataformes dels tramvies d'imperial o en reunions particulars, hem arribat a la conclusió que la civilització no és tan poca cosa que depengui d'uns centimetres de faldilles ni d'uns pams de cabell.

Fet i fet, la creiem més sòlida i ben arropada. Si una guerra de quatre anys, amb mig món embolicat i l'altre mig quasi quasi, no ha pogut aterrar-la, a despit de les profecies, bastant oblidades ja, dels filòsofs germano-bàltics, és almenys desproporcionat de pensar que pot ressentir-se del color de les mitges o la forma dels païames.

En un altre temps en què la separació de gèneres era més estricta, hom no solia adoptar el to apocalíptic per matèries tan efímeres.

C.

MIRADOR INDISCRET

Una mala interpretació

El venerable Narcís Oller, designat en el lloc d'honor per al cerimonial del Premi Crexells, sembla que no estava gaire informat sobre l'història i la significació del premi.

Heus aquí que s'acostava l'hora de la proclamació del guanyador i el senyor Narcís Oller no apareixia per enlloc. Finalment va ésser descobert en la seva penya habitual de l'Or del Rhin.

Don Narcís es va excusar. — Francament — va dir — em pensava que l'acte s'havia suspès... No s'ha mort En Crexells?

Franquesa

La sala d'actes de l'Ateneu. Hom acaba de fer la proclamació oficial del guanyador del Premi Crexells. Tots pegats fan unes cares bastant llargues. En Josep Pla s'acosta a En Pompeu Fabra, i li diu:

— Sembla que el Jurat està consternat, eh?

L'època bona d'En Junoy junior

En haver-se fet a l'Ateneu la proclamació d'En Puig i Ferrer com guanyador del Premi Crexells, es comentava en un grup l'actitud d'En Josep M. Junoy.

— Quina llàstima, aquest xicot — exclamà algú —. Havia tingut una època bona. — Sí; quan dibuixava capellans al Papi-tu — respongué un altre.

Un avantatge

Mme. Albany i la seva companyia — una troupe pour l'Espagne et le Maroc — han donat unes representacions de vodevil francès al Teatre Novetats. En tots els segons actes de les obras que han representat hi havia un lliet en escena i un parell de personatges ficats dintre l'esmentat lliet.

Un espectador comentava, sense poder dissimular l'enveja:

— Ells rai, que poden dormir amb comoditat...

Les causes i els efectes

Santiago Russinyol està acabant d'enllestir un sàinet en dos actes titulat *Miss Barceloneta*, que serà estrenat aquesta temporada al Novetats.

Per tal de documentar-se, En Russinyol vol anar a passar algunes nits a l'*Excelsior*. Almenys, aquest és el pretext que ha donat a alguns dels seus íntims. Però a alguns amics, encara més íntims, els ha fet la següent confidència:

— Ja és ben trist que per poder fer una mica de juerga sense que et demanin explicacions no tinguis més remei que escriure un sàinet en dos actes!

Que no hi hagi vessament de sang

El fill d'En Pitarrà ha escrit un manifest molt llarg adreçat a las demás provincias españolas y a la nuestra a les quals demana que intervinguin per tal que sigui tret de sota el monument del seu pare el socorro — que en diu ell — que hi ha estat inaugurat fa poc.

Es un manifest de tons vibrants, en el qual demana que tothom passi per l'Ajuntament, que els barcelonins donem per no existent la comoditat de referència, i una pila de coses més. Diu que és qüestió de dignitat de fer desaparèixer allò que ataca el olfato. «Ahora — afegeix — que no os aconsejo derramamiento de sangre.»

Els barcelonins sabran el que han de fer. El fill d'En Pitarrà acaba implorant «còpico respeto» per al seu pare. I diu que si no lo hiciérets, no quedará de nuestra ciudad piedra sobre piedra.

Nosaltres ho advertim. No estem per responsabilitats.

Canvi de papers

Amb la sorpresa consegüent fou rebut l'anunci d'una conferència per la coneguda ballarina i teoritzadora de la dansa, la senyoreta Aurea de Sarra.

La sorpresa ve del fet que fins ara era Ambrosi Carrion, per exemple, qui donava la conferència, i Aurea de Sarra qui la il·lustrava amb demostracions pràctiques.

Ara potser serà a càrrec de Carrion, doncs, que anirà la part ballable de la conferència.

Llucieta Canyà, regidora?

Davant la possibilitat que dintre de poc se celebri eleccions municipals, hom es preguntava:

— I la Lliga, sense element jove — almenys no se li coneix —, qui presentarà?

— Un dels que eren presents a la conversa, féu:

— Presentarà una candidatura de barbes blanques en companyia de la Llucieta Canyà.

Anècdotes de Gibert, l'empresari

Com a tants d'altres En Gibert va descobrir a Manolo Utor. Millor dit, el «Musclaire». El va fer debutar amb la *Marina* i l'home, en sortir a cantar, es va equivocar i en comptes de cantar allò tan conegut de *Costas las de Levante...*

va dir:

Al ver en la inmensa llanura del mar...

El van xiular molt.

Gibert el va tranquil·litzar, va fer que estudiés dues setmanes i al cap de quinze dies va anunciar el debut del «Musclaire» dient:

«Debut del tenor Manolo Utor con la «MARINA» que ya se ha aprendido.»

Competència

Amb això d'anunciar En Gibert és un dels homes que millor ho fa. Tothom recorda que en una temporada de molta competència teatral, ell, en llençar les llistes de companyia, va posar al peu:

«PRECIOS Esperamos que los pongan los demás para hacerlo más baratado.»

Match

Tenia una companyia d'opereta a Terrassa. Es va anunciar *La princesa del dólar* i ho varen fer tan malament que el públic féu baixar el teló abans d'acabar l'obra.

En Gibert agafa al director i l'abronca. — Això no pot anar. Això és un escàndol. Jo pago perquè es treballi bé. Demà s'ha de tornar a fer *La princesa del dólar* i ha de sortir bé...

I a l'endemà per tot Terrassa hi havia uns cartells que deien: «Esta noche gran cartel-revanche. Se representará *La princesa del dólar* que anoche fué pateada. Y al que no le guste se le devolverá el importe.»

Baralla a «El Progreso»

El Progreso, com tothom sap, és el diari que defensa les idees del senyor Lerroux. El senyor Lerroux és home que té molta gent de confiança i cada dos per tres reorganitza el seu partit i el seu diari. Ara ho ha fet. Escriví una carta al senyor Vinaixa nomenant-lo director d'*El Progreso* i fiança; envià una altra carta al senyor Colomines Maseres nomenant-lo redactor en cap, gerent i donant-li tota la confiança, i una altra carta al senyor Cebrià (?) nomenant-lo administrador i donant-li tota la confiança. A més a més pregava que tots tres, per a la bona marxa del diari, fessin com una societat i prenguessin els acords per majoria de vots. Els dos darrers s'aliaren i cada cop que es reunien prenicen els acords en contra del parer del senyor Vinaixa que no podia publicar ni una gasetilla davant de l'oposició dels senyors Colomines Maseres i Cebrià.

I l'altre dia — 11 de desembre — en nom de l'Aliança Republicana, els senyors Vinaixa i Colomines Maseres s'atonyinaren de valent.

I ara que parlem del Partit Radical...

La Casa del pueblo ja no existeix. I el partit radical s'ha vist obligat a traslladar-se allà on abans havia estat el Palacío de Cristal, antic cafè de cambres.

— Sí — deia bromejant un directiu de la *Fraternidad Republicana* —, hem buscat un local amb sala de ball perquè ara el ball és el que manté les idees. El jovent si no balla no se sent republicà.

Inconsciència

Amb motiu de la festa de les modistes, alguns teatres han ofert sorpreses al públic. Així, Elena Jordi, per celebra la diada, posà al cartell *La Presonera*.

Per altra banda, els cartells del Goya anuncien l'obra de Bourdet amb la picant advertència: *No apla para señoritas*.

Quin concepte deu tenir la senyora Jordi de les modistes barcelonines? Sembla que en aquest punt, com en molts d'altres, la creadora de *Te ha guiñado un ojo no té* les idees molt clares.

Ja ho va dir ella:

— Resulta que no hi ha funció? Doncs bé, me'n aniré al cine, i si no hi quebo, aniré a comprar-me una cotilla.

Sessions MIRADOR

Vist el gran interès desvetllat per la sessió que tindrà lloc aquesta nit al cinema Rialto, serà repetida demà dividint amb el mateix programa.

Un film documental:

LOFOBRANQUIS

Un film d'avanguerra:

LA CORTINA NEGRA

Un film d'avanguardia:

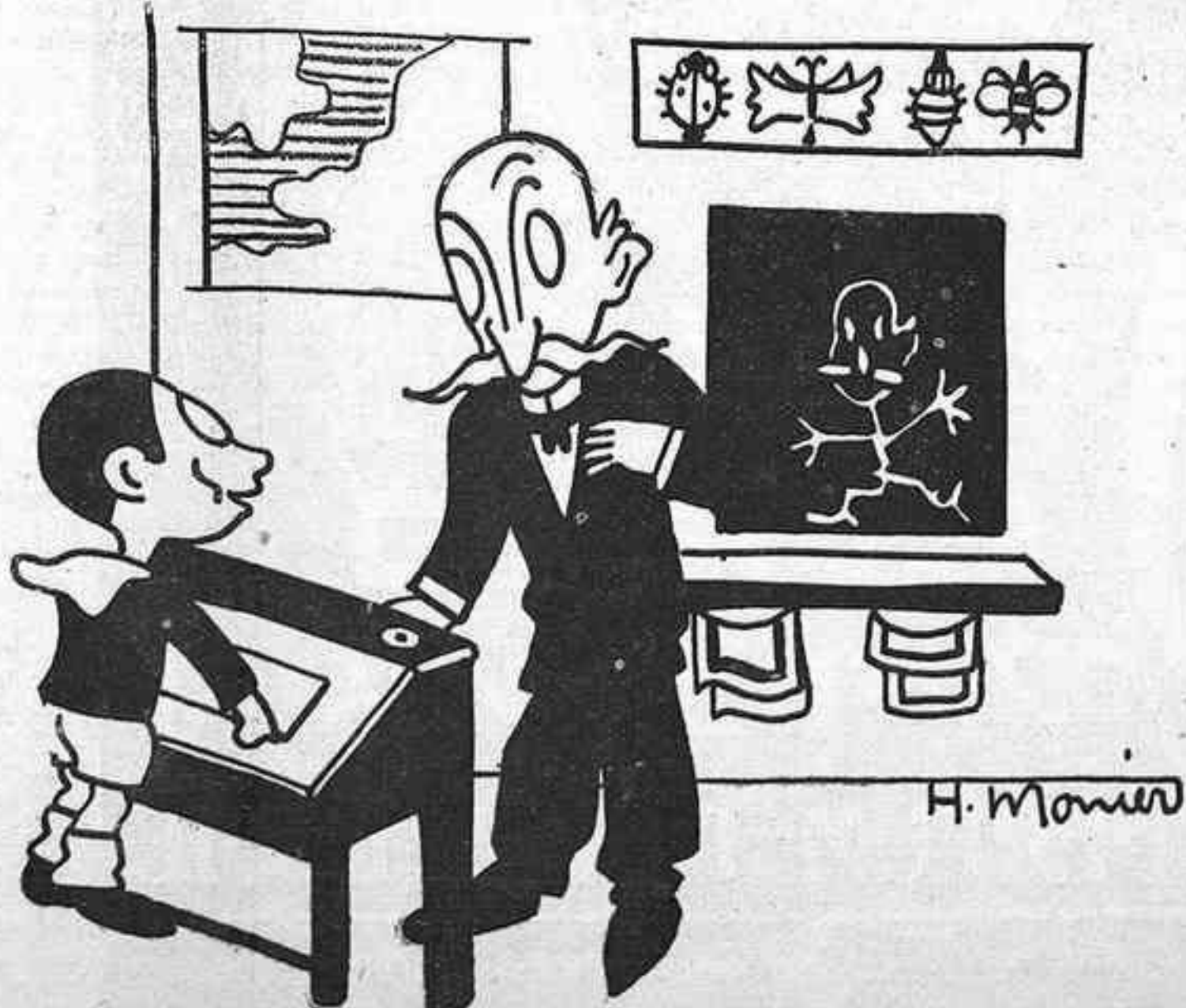
LA PETITA LILY

realitzat per CAVALCANTI.

Un film de P. Fejos:

SOLEDAT

estrena a Barcelona, projectant-se exclusivament a les Sessions MIRADOR

— En quin any va morir Felip II?
— Mort, diu? M'ho hauria pogut dir d'una manera no tan sobtada.

Amigable composició

Una vegada es discutia davant d'En Francesc Pujols el mèrit d'una persona. Els parers eren molt dividits. La meitat dels presents afirmaven rodonament que el subjecte en qüestió era molt savi, un xicot molt instruit, de molt de criteri, etc. L'altra meitat, que era un sabatasses, un ase insuperable...

En Pujols intervingué, conciliador. — No ho feu tan fort, els uns ni els altres. Trobem un terme mig, acordem que és un savitasses.

Guanyant-se el present de Reis

Els fills del pintor Joaquim Torres-Garcia, cap dels quals no arriba a vint anys, han obert una exposició de llurs obres a les Galeries Dalmau.

Amb l'ambició limitada pròpia de l'edat juvenil, en què es troben, Olímpia, Ifigènia i August Torres-Garcia no pretenen guanyar-se la immortalitat amb aquesta exposició, sinó que no s'amaguen de dir que en destinaran els beneficis a comprar-se una gramola.

Cita textual

L'historiador Carreras Valls acaba de publicar un llibre, Catalunya descobridora d'Amèrica. Tot fullejant-lo, trobem com a lema d'una de les seves parts, una cita de l'italià Cèsar Cantù reproduïda en castellà.

Indubtablement, el senyor Carreras Valls deu ésser d'aquells que diuen: — Perquè ja ho digué Jesucrist: Amaos los unos a los otros.

Els espontanis

Les representacions d'El Fakir Bengapur, a Romea, han donat lloc a una sèrie de curiosos incidents. Cada nit hi ha algun dels actors que prenen part a la representació des de les butaques que es troba que el ves del costat, un espectador de bona fe, li doni amables consells. Per exemple, quan s'apaguen els llums i sona un tret, els actors que es troben al pati de butaques són els que criden més fort, demanant auxili.

L'altra nit, la Maria Lluïsa Rodríguez es va trobar que un senyor la va voler calmar: — No s'espanti, senyoreta. No veu que això forma part de la comèdia? — I va dir, tot fent el viu.

Uns minuts després, quan va veure que la senyora Rodríguez pujava de debò a l'escenari, el bon senyor va estar a punt de desmaiarse.

L'inehaurible Jaumet

Es sabut que En Jaume Borràs cultivava una respectuosa antipatia pel seu germà Enric. En Jaumet considera que l'altre ha estat l'ombra fàtídic de tota la seva vida, el que li ha privat d'ocupar el lloc d'honor que li correspon dintre l'escena espanyola.

Parlant d'aquest tema, En Jaumet ha dit la següent frase: — Si voleu, l'Enric serà tan alt com Colom, però jo sóc un lleó d'aquells de baix!

La dispesera tiple

Aquesta és de Joaquim Montero. La conta ell, vaja.

Feien Agua, azucarillos y aguardiente. Hi ha un moment en què es diu aquest diàleg:

— Què hermosa está Febea! — Quién es Febea, niña? — La luna, mamá... Hay cirros y cúmulos y esto va a acabar en un meteoro acútico...

Doncs bé, la noia que havia de fer-ho era catalana i va començar dient:

— Què hermosa está Febea! — Quién es Febea, niña? — La luna, mamá... Hay churros y másculos...

I res més. Ací es va acabar la representació.

Mestre Ruyra home pulcre

Mestre Ruyra, a més a més de fumar caiquenyos, és un home que té cura de tot. Tot ho guarda, res no estripa, tot ho lliga i ho cataloga. L'altre dia diuen que la minyona va trobar un paquetet que devia tenir alguna cosa molt important a dintre. Fins estava lacrat. La minyona llegí amb estupefacció el següent: «Trossos de cordill que no poden servir per a res.»

UNA TARDA A L'ALTRE MÓN

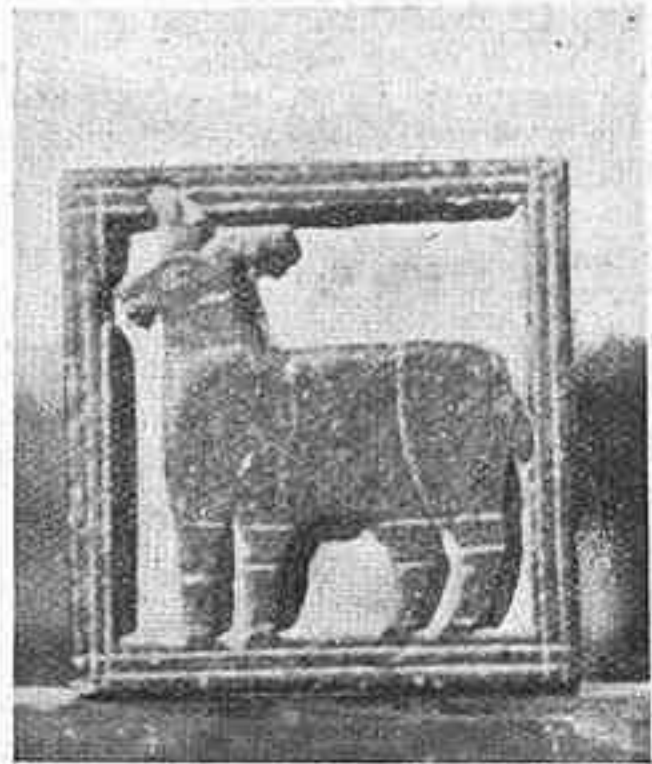
A dos quilòmetres de Reus hi ha l'Institut Pere Mata, per alienats. És un establiment importantíssim dintre del ram. Un dels millors d'Europa. Actualment hi ha internats a la ratlla de nou cents malalts.

El director del Sanatori és el Dr. Josep Briansó, i el subdirector, el Dr. Francesc Abelló.

Una tarda tranquil·la de desembre. Un sol tebi banya el paisatge suau i ponderat del Camp de Tarragona. La terra té un delicat color de brisa i, al capdavant, la franja tèrbola del mar, d'un to d'absenta. Paisatge magnífic, mancat d'escenografia i grandiloqüència, on la vista reposa plàcidament.

Seria difícil — diu el Dr. Abelló — escollir un panorama i un clima més adients per a les necessitats dels nostres malalts...

El Dr. Abelló ens acompanya en la visita a les diverses instal·lacions de l'Institut. En aquesta hora de la tarda, bona part dels

malalts es passegen pel parc, la majoria, sols, altres, en grups de dos o tres. Els interroga a tots, amablement, en bon company. A alguns els pregunta pel seu estat, a d'altres els parla d'un tema qualsevol, sempre amb un to rialler i optimista. Els alienats agraeixen molt que hom s'interessi seriosament pels seus petits o grans problemes. El Dr. Abelló practica un sistema calculat de conversa. Els dona la raó en tot el que sigui temes més o menys banals, i en totes les reflexions o queixes que els malalts li adrecen. Solament els porta la contra quan pretenen desentendre's d'alguna pràctica del règim al qual estan sotmesos.

— Doctor Abelló! Doctor Abelló!

Es un malalt que, des de certa distància, interpella el nostre acompanyant. Es tracta d'un senyor de mitja edat, correctament vestit amb un trajo gris. Aquest detall és singularment remarcable perquè, en general, tots els malalts que veiem no presenten cap mena de preocupació d'èlegància, ans ben al contrari. Ja se sap que una de les primeres manifestacions del desviament mental és un abandonament absolut de la persona.

— Doctor Abelló — exclama el nostre home — per què no em canvien de quarto? Ja li he dit que allà no puc respirar, no hi ha ventilació de cap mena...

El doctor sembla molt impressionat per aquesta denúncia.

— Com s'entén! Encara no l'han traslladat? I això que vaig donar ordres... Estigui tranquil que aquesta nit mateixa li donarem una altra habitació.

Evidentment, el canviaran de cambra. Allà on el malalt diu «que no pot respirar» és, per cert, una habitació de luxe, tan ben parada com pugui estar-ho la del millor hotel. No obstant, el trasllat el calmarà momentàniament. Aquest malalt, entre altres coses, té la mania d'ésser peix, de que tots els seus avantpassats eren peixos. Per mica que pugui, aprofita totes les ocasions per ficar-se a la banyera i menjar trossos de pa sota de l'aigua.

Ara tenim al davant un malalt que parla ferosament al doctor Abelló.

— Quin dret teniu a fer-me viure contra la meua voluntat? Em vull matar! Em vull matar!

Dos vigilants se l'emporten ràpidament a la infermeria. Unes hores després vindrà, els ulls plens de llàgrimes, a donar una vegada més les gràcies al doctor Abelló per haver-li privat de suicidar-se.

La desfilada de tots aquells malalts, sentir les seves queixes, les seves lamentacions, els seus projectes, constitueix un espectacle allucinant. Alguns parlen amb una normalitat absoluta, d'altres us contenen les fantasies més extraordinàries amb un aplom impressionant. Els tipus més diversos, les cares més variades, tenen un tret comú que els caracteritza: els ulls, aquells ulls obsessius, que us parlen d'habitants d'un altre món...

En general, la majoria de malalts es distreuen moltes estones escoltant la ràdio o els gramòfons, llegint o jugant al billar. Molts d'ells estan subscrits a periòdics i revistes. El diari que té més subscriptors dintre l'establiment és El Dia Gráfico. En canvi, La Publicitat té, només, dos abonats. Són dos senyors, un de Tarragona, l'altre de Madrid. No entenen el català, però diuen que el diari els agrada...

Heus aquí un camp de futbol, de mides reglamentàries, on dos equips estan disputant un partit. Els jugadors són tots alienats, el mateix que l'àrbitre que dirigeix el match. A remarcar, de seguida, l'extraordinària correcció dels jugadors, el compte que poscn en no fer-se mal els uns als altres. No obstant, i com a mida preventiva, el reglament adoptat pel sanatori prohibeix en absolut les càrregues i les empentes entre els jugadors. En aquest punt, l'àrbitre mostra una gran rigidesa. Varem apreciar, però, que en matèria d'offsides tenia la mànegua molt més ampla.

No gaire lluny del camp de futbol hi ha una pista de tennis. Quan nosaltres passem pel davant s'està celebrant una partida, de parells. Els jugadors — és evident — hi posen molt més coratge que encert. Solament un espectador els contempla, amb aire mofo. El seu somriure es barreja amb el nostre i, ja en plena complicitat de sentiments, ens dedica una confidència:

— No en facin cas, són uns ximples...

El nostre interlocutor és un home de carrera que, en la seva joventut, s'havia distingit per la seva extraordinària intel·ligència. Actualment està completament infantilitzat. Fa una pila d'anys que no llegeix altres llibres que el Juanito i el Eptome del pàrvulo.

Aquí tenim una senyora que, en passar, ens saluda amablement. Aquesta dona sofreix retractació mental — ens diu el doctor Abelló — que li ve de la nit de nuvis. Quan es va despertar va trobar el marit penjat d'una biga del sostre, en la mateixa habitació... La intel·ligència de la pobra malalta ha anat disminuint fins arribar a un estat completament primitiu. Ara es passa la vida fent-se penjolls i collarets amb troncs, filferros, cordills, fulles d'arbre... Es amb un cert orgull que exhibeix els atributs de la seva trista coqueteria.

Entrem en una sala del compartiment de dones. Deu haver-hi unes cinquanta malaltes que cusen, llegeixen, parlen entre elles... Se n'acosta una i, amb gran misteri, dona una carta al doctor.

— Aquesta pobra dona — ens expliquen més tard — no viurà pas més de sis mesos. No té salvació possible. És víctima de la sífilis.

— Hereditària?

— No; a conseqüència del matrimoni. En canvi, el seu marit està molt bo, gràcies a Déu.

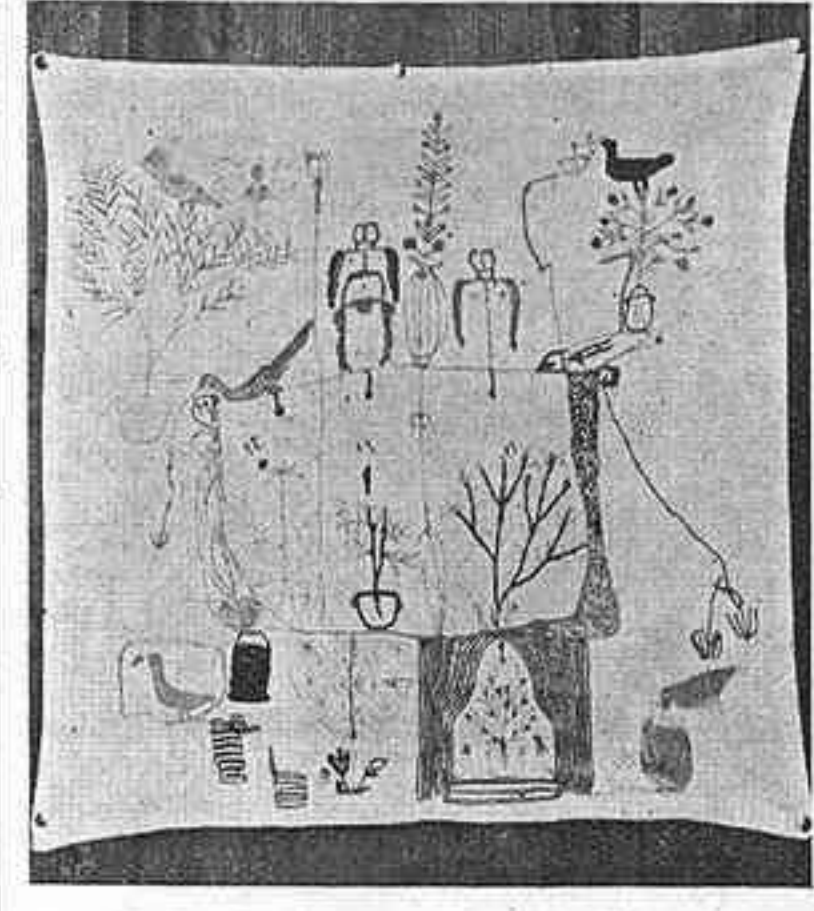
El doctor Abelló es guarda la carta, de la mateixa manera com guarda tota mena de manuscrits, dibuixos i treballs de qualsevol ordre que facin els malalts. Totes aquestes coses són interessantíssimes per a l'estudi de la psicologia dels dements, i molt útils, sobretot per a poder classificar llur malaltia.

A part d'aquestes suggestions d'ordre científic, els manuscrits, pintures i tota mena de labors sortides de mans dels alienats ofereixen un remarcable interès als ulls de qualsevol profà.

Entrem, si us plau, al petit museu particular de l'Institut. Una de les malaltes que més han contribuït a la riquesa del mu-

seu és una pobra dona, una pagesa d'un poblet pirenaic, que aquí li diuen la Passerella. La Passerella cultiva la lírica follia d'un exaltat amor per un passerell. Aquest delicat ocell és el seu marit, li diu unes coses molt tendres, no l'abandona mai... Un dels gravats que publiquem en aquesta pàgina és un mocador brodat per aquesta malalta. El treball és fet servint-se, com a ganxet, d'un filferro, i els fils, de tota mena de colors, són trets dels llocs més insospitats. Aquest mocador, com tots els múltiples treballs de la passerella — una mena de barrets fets amb cabells, senatxos construïts amb borra d'espardenyes, dibuixos de gran fantasia, etc. — està decorat amb diverses siluetes de passerell, l'amant meravellós...

L'altre gravat que publiquem representa dues de les produccions d'un altre malalt, un pagès del camp de Tarragona, al qual la malaltia ha revelat uns innates condi-

cions d'escultor. Cal dir que aquestes peces tenen unes dimensions, si fa no fa, com una moneda de cinc pessetes. Són uns palets habilitíssimament manipulats, servint-se, per única eina, d'una pedra qualsevol.

En aquest museu dominen, sobretot, les pintures. L'estil d'aquestes té una semblança sorprenent amb els quadros de l'escola dita avantgardista. En canvi, els manuscrits que fullegem — en general, uns llarguíssims disquisicions sobre temes transcendentalistes — no difereixen gaire, quant al to i a la forma, a la gràcia amb què generalment s'expressen una sèrie d'illustres col·laboradors dels nostres diaris.

A remarcar una voluminosa novel·la que glossa les possibles relacions del següent tríptic: la Chelito, Romanones i Benet XV.

Ara tenim al davant un home vell, taciturn, que mira fixament a terra, sense moure's. El Dr. Abelló l'interroga, com a tots.

— Com va això?

— Com vol que vagi — respon amb una veu fosca —; ganes d'anar-me'n, vet aquí.

— Però que us falta alguna cosa? On voleu anar que estigueu millor que aquí?

— Em falta la llibertat — reprèn, aixecant els ulls.

— I què en fareu de la llibertat?

— Caram! I vostès que en fan?

Ens ha mirat amb ulls de desafiament. Què voleu contestar-li? L'home està carregat de raó, sembla. Solament hi ha un petit detall: aquest malalt és autor, per dues vegades, de delictes de sang. Ha estat rebutjat per tres manicomis. La darrera vegada que va estar en llibertat, va assassinar la seva mare i la seva muller. Ara es passeja per les avingudes de l'Institut Pere Mata, en completa llibertat, aparentment.

— Però, no pot ésser perillós? — preguntem al Dr. Abelló.

— Aquí tenim una infinitat de malalts — contesta — que han comès delictes de sang. Aquell mateix que veuen allí — ens assenyala un home d'uns quaranta anys, d'aire ingenu, vestit amb una bata — va matar un metge, en el darrer establiment on va estar tancat. Aquesta llibertat de què gaudeixen és més fictícia que real. De fet, encara que no ho semblen, estan sempre estretament vigilats, sobretot els perillosos. La qüestió està en donar-los la impressió que hom no es malifa d'ells. No cal dir que aquest sistema és el millor. Com explicar-se, si no, que aquí no hagi ocorregut mai el més petit incident?

Fins en els més petits detalls l'Institut Pere Mata ofereix sempre aquella tendència a donar un aire amable i acollidor o totes les seves organitzacions. Per exemple, no veureu enlloc aquelles sinistres reixes de ferro de la majoria de manicomis. Aquí, totes les obertures estan convenientment protegides, naturalment, però els ferros estan col·locats com si formessin un delicat detall ornamental de les vidrieries, sense la més petita aparència de duresa o violència. Altrament, hom ha renunciat en absolut a l'ús de la camisa de força, fins al punt que ben aviat comptem exhibir-la com una curiositat en el museu particular del Sanatori. Aquest sistema dolcificador es fa extensiu fins a les pareülles. Mai sentireu en llavis d'algú de la casa el mots manicomí, boig, crim... Aquí es parla, només, de sanatoris, de malalts, de delictes de sang...

JOSEP MARIA PLANES

L'APERITIU

Betina. — En aquestes estones que fon el glaç de l'aperitiu l'escalfor d'una conversa desllorigada, em recordo d'altres copes preterites, amb uns líquids tenyits de commiseració i beguts sense gens d'experiència. Una d'aquestes copes era reservada a Betina. Aleshores la nostra terrassa tenia totes les conseqüències d'un bany turc. Vivíem sobre una catifa de closques de marisc mastegades, i al davant dels nostres ulls badava la boca una carnisseria bàrbara. Aquelles carnisseries de Madrid que exposen el cadàver d'una vedella partit per la meitat amb tot el pell a l'esquena.

Qui era Betina? Va aparèixer a les nostres reunions en el moment fantasista que a mi em varen començar a caure els cabells del cap. Betina era una xicota que es dedicava a la pintura (d'auve). Aleshores aquesta patiaula encara dringava una mica. Entre els arbres i l'occe de litografia romàntica de Madrid una cosa com Betina tenia un delicat xisclat d'orenetta exòtica.

Betina, segons cantaven els seus papers, havia nascut a la costa de Borneo; en les seves venes hi havia una barreja inofensiva d'humor d'orangutan i d'humor de pirata holandès. Sabia moltes llengües vives, però arrossegava les síl·labes amb una tristesa mortal als ulls. Anava vestida pobrament: robes torrades de color d'hàbit de frare, brutes i sargides, robes de basar de negres, en el qual els parroquians només compren o un gec o unes calces, i sempre van amb la meitat del cos despulat. Betina duïa un barret de cuero, una mena de casc d'aviador i una pell de gat que no abandonava mai el seu coll encara que fes una calor asfixiant.

De l'edat i la bellesa de Betina no se'n poden dir grans coses. Tenia un nas net, uns ulls menuts i un bon tros de pell cosida en la part obaga de la galta dreta. Algú afirmava que Betina no tenia sexe, o, si en tenia, li era completament inútil. La seva edat era aquella edat tendra de totes les noies que passen la maroma amb una ombrellera de paper i un maillot de seda artificial. Les ungles de Betina eren negres i els dits li havien agafat un aire de guants de nicotina, a conseqüència de l'ús d'unes cigarretes pèssimes que tenien gust de papellones socarrimades.

Betina estava enamorada d'un xicot que treia de tant en tant el nas al Cafè Colonial. Aquest xicot no era ni carn ni peix, tenia una ferocitat agra a les dents i la misèria li permetia fer de tant en tant algú extravagància, com, per exemple, anar a un ball de Carnaval amb una disfressa perfecta de Dama de les Camèlies. El preferit menyspreava absolutament a Betina, sobretot reia amb una brutalitat gens dissimulada quan Betina ens ensenyava els seus dibuixos, perquè Betina dibuixava continuament, amb una passió mecànica.

Un dia Betina comparegué amb el cap arrapat; havia ofert, com Berenice, la seva cabellera; l'havia escapçada bàrbarament, amb unes d'aquelles estidores llargues i negres que serveixen per tallar el peix. La cabellera de Betina va ser el present que ella féu al seu amant. El xicot la va penjar lligada en forma de cua de guineu a la capçalera del seu llit, en una cambra de dispesera criminal, sense un moble en estat de salut i sense una gota de cordialitat.

Al cap de poc temps aquest minyó va tenir d'anar a l'Àfrica a fer de soldat; s'hi va passar uns quants mesos, fins que una bala li va foradar els ronyons.

L'art de Betina era de les coses més singulars i més àcides que s'han vist. Atacada d'expressionisme germànic i d'invencions manicomials, Betina omplia el paper de ratlles pornogràfiques i desesperades. Més tard he contemplat els somnis dels surrealistes més o menys freudians, i resten pàl·lids al costat de l'obra de Betina. Aquesta xicota volia convertir les visions del microscopi en grans paratirs i grans ballets. Volia donar vida a les secrecions sanitàries i a les secrecions produïdes per la patologia, i representar-les en forma d'éssers que tenen cames i braços que duen barret de copa i fumen pipes excel·lents. Tot plegat un negoci repugnant i horrible, que de vegades deixava de ser grotesc i feia una sensació de buit i d'allò que se'n diu cobriment de cor.

Els nostres companys del Cafè Colonial contemplaven l'obra de Betina de molt diverses maneres.

Alguns deixaven anar un comentari estripat i canalla que Betina no sabia mai que volia dir. Altres ploraven d'emoció, i altres es liquidaven d'entusiasme. Un dia Alfredo de Villacián, el meu desgraciat amic, va venir a despertar-me, i va entrar com un boig a la meua cambra, una mica tempestejada, d'estudiant. Em va fer saber que Betina era a la presó, i feia dos dies que no havia menjat res; acudia a mi perquè encara que tots plegats aleshores no teníem un ral, la meua armilla era un punt més sanejada que les altres. Jo em vaig llevar, comprarem un quilo de gambes, una llitja de pernil i una rotllana de pinya d'Amèrica; tot això a Betina li va fer una set horrible.

La pobra xicota era acusada d'espionatge, i al cap de poc temps va passar la frontera mai hem sabut com.

Uns quants anys més tard he vist en alguna d'aquestes misterioses revistes d'avantguarda que es fan al Nord d'Europa la reproducció d'unes imatges junt amb els elogis desesperats d'una pintora holandesa anomenada Betina G...

JOSEP MARIA DE SAGARRA

Advertisement for VEIGI LO QUE CONTÉ UN FLASCÓ DE LOCIO aronDandy PERFUM PER A HOME. The ad features a large illustration of a perfume bottle on the left and a profile of a man's face on the right. The text is arranged around these images, emphasizing the product's qualities like 'SIMPATIA', 'PERSONALITAT', and 'DISTINCIÓ'.

Advertisement for TOS BRONQUITIS, CATARROS, ASMA, etc. PASTILLAS MORELLO. The ad includes an illustration of a box of Morello's Pastillas. Below the main text, it lists 'CARPETES DE COCO BELGUES' and 'I CATIFES DE TOTES MENES' by Josep Lledó Mas, Fabricant, located at Avinyó, 60 - Petritxol, 15.

(c) Ministerio de Cultura 2006

«TEMOINS»

MIRANT A FORA

Una errada

El viatge de Mac Donald al Canadà al final de l'estiu va estar inspirat pel desig de fer una bona sembrada de simpaties al gran domini, que és una fitxa molt considerable en el joc actual de l'Imperi britànic. La preocupació dominant del primer ministre anglès era la d'esser amable i espiritual en tots els moments de contacte amb la població canadense.

A una reunió pública Mac Donald va fer un discurs del tot més amable i cordial possible, i entremés pel bon acolliment de l'auditori, com si parlés entre companys, per a reforçar un concepte, es va valer d'un exemple que creia d'èxit segur. Era el cas d'un bon catòlic, aficionat a la beguda que, tenint por d'embragar-se per no pecar, va descobrir que podria donar-se el gust de beure sense perill si ho feia abans d'anar a missa, perquè en arribant a l'església es podria confessar i rebre el perdó tot seguit després del pecat.

L'anècdota va estar molt lluny d'esser un èxit. Els catòlics estaven en majoria al públic i s'ho van prendre molt malament. Era una burla contra el sagrament de la penitència. L'endemà varen sortir de totes les troncs protestes vehements contra la propaganda imprudent del primer ministre en viatge de proselitisme purità. Sorprès i amoïnats, Mac Donald va donar explicacions tan afectuoses i d'una sinceritat tan transparent, que va aconseguir esvaire el mal efecte del discurs, però el disgust va ésser de pronòstic.

La Fouchardière, esmentant el fet, aconsellava a Mac Donald que en les seves peregrinacions a terres estranyes i en les seves exhibicions davant de públics diferents del seu, oblidés la seva devoció de puritat actiu. Si fos un descregut, el públic catòlic del Canadà no s'hauria ofès. L'hauria escoltat sense passió com un neutrè. Però un militant ja és altra cosa. Una crítica d'ell és una ofensa perquè flaira el combat, i més encara en qüestions de pràctiques religioses, que són les que més separen. N'hi ha molt poques que siguin comunes a totes les confessions.

Per demostrar-ho, La Fouchardière també es val d'un exemple com Mac Donald. Potser per modestia, diu que l'exemple és conegut.

Després d'un gran naufragi — conta — es trobaren refugials a una barca de salvament uns quants rescapats. N'hi havia de totes les religions. Un catòlic, un protestant, un ortodox, un jueu, un budista, un musulmà i un negre. El temporal no acabava d'aminar i la barca començava a fer aigües, quan el més ardit va parlar als naufragis:

— Companys: Sembla que anem a morir. Tots voldríem el consol de poder rebre els auxilis de la nostra religió o implorar la protecció divina per si ens creu dignes del salvament. Però estem junts i estem sols. Ningú no pot ajudar a l'altre perquè la creença no és la mateixa. Pensem un acte de comunió que pugui ajuntar-nos en un mateix consol, ja que ens uneix la mateixa dissort.

Tots els naufragis callen perquè tots mediten. Però el negre, bonadós com són tots els homes de color de la literatura de deu anys ençà, es decideix a dir el que ha pensat.

— Fem una capla.

Rancúnia mortal

Guillem II, que ha estat sempre molt supersticiós i s'hi ha tornat més en el seu exili, estava preocupat per la fatalitat d'unes prediccions fetes l'any 1913 en la revista anglesa L'Astronomia moderna per l'holandès van Wageningen, que profetitzava els fets ocorreguts fins l'any 1918. Amb l'any de saber l'esdevenidor, va fer escriure a Peter Johanstein — un famós vidient berlinès que havia profetitzat el guariment de Jordi V d'Anglaterra en el moment més greu de la seva recent malaltia — per a preguntar-li si era possible la restauració de la seva dinastia o si moriria a l'exili.

Johanstein va contestar; però la seva resposta ha restat inconeguda de tothom, excepte de l'ex-kaiser, que, un cop llegida la carta, la va estripar en mil bocins amb un gest de ràbia.

Després d'aquest fet, Guillem II va quedar molt abatut, però en conèixer la malaltia de Clemenceau es va tornar a animar com si preveís el desmentiment d'una desagradable profecia. Va seguir dia per dia les noves que es rebien de l'estat de salut del Tigre i quan va saber la seva mort va exclamar:

— Un de més. Decididament els enterrare tots.

Oblit

L'ambaixador francès a Bèlgica, que ja uns setmanes va morir, M. Maurice Herbet, va ésser consultat per un industrial establert a Brusselles sobre el que opinava de la guerra entre russos i xinesos perquè tenia per tancar un tracte important amb uns comerciants de la Corea.

— Bé — va contestar Herbet —. Em sembla que Moscou i Pequín han suspès ja les hostilitats.

I després d'un moment:

— El que hi ha és que em penso que s'hauran oblidat d'avisar als exèrcits.

Electorals

Amb motiu de les darreres eleccions presidencials a Mèxic, accidentades com de costum, s'ha recordat un mot del cèlebre President Porfirio Diaz, un mot d'avantguerra. Li anunciaren que durant unes eleccions, una dotzena dels seus partidaris havien estat agredits a trets pels contraris i que tots dotze havien mort.

Porfirio Diaz no es va immutar.

— Ja havien votat? — preguntà.

— Sí: acabaven de votar.

— Així va bé.

Hi ha qui diu que Porfirio Diaz no necessitava pas que els seus partidaris es prenguessin la molestia de votar per guanyar unes eleccions. En tenien prou amb quedar-se amb tots els vots dels altres.

Aquest número ha estat passat per la censura

EL CINEMA I ELS SALVATGES

No tractaré pas de parlar de la importància social del cinema. Quant de paper i de tinta s'ha esmerçat en això, inútilment! Quants noms de moralistes més o menys il·lustres han signat cròniques sobre aquesta qüestió palpitant!

Les meves apreciacions generals no interessaran a ningú, però el que pot interessar és una petita mostra de la influència educativa del film, damunt l'esperit primitiu i simple d'un home eixit de la selva verge.

Prenguem per mostra una petita illa que tothom coneix de sentir anomenar i descriure: Tahití.

Jo he passat alguns anys en aquest paradís polinèsic, i he tingut ocasió d'observar l'efecte extraordinari que el cinema ha produït als tahitians.

Fa uns dotze anys, segons varen dir-me, que la primera cinta cinematogràfica va arribar a Tahití. L'expectació va ésser gran! Imagineu-vos (i ho fareu sense esforç) la impressió prodigiosa que les primeres visions de la pantalla produïren als salvatges. Els hi aparegué talment com un miracle. I passada la primera emoció, de fet sobrenatural i prodigiós, el cine esdevingué pels tahitians l'única i poderosa necessitat espiritual. (Pocs saben de llegir, la pintura ni la capexien ni els emociona, la música hauria estat el sol rival del cinema, però la més bella i atraient de totes les harmonies, la que més senten ells, els arribà de Califòrnia al mateix temps que les pel·lícules; la música de jazz! I ara viu intensament lligada a l'espectacle de llurs somnis.)

L'anhel més gran d'un indigena és anar a veure pel·lícules. Privar-los d'aquest plaer és llevar-los la sola fantasia de llurs modestes existències.

Nosaltres hem recollit en el nostre cotxe, una velleta que marxava pensament damunt la ruta, a uns vuit quilòmetres lluny de Papeete. Ens digué que anava a veure un film!

En els districtes llunyanos de la capital no hi queda joventut. ¿Per què treballar allí si els dissabtes no hi ha cine?

Mes minyones us deixen en sec si no els doneu prou llibertat per a assitir al — per elles — grandios espectacle.

Si teniu un cafè o un restaurant, no compeu pas amb els servents des de les vuit del vespre.

Es una veritable revolució social!

N'he fet poc en dir que el cinema era per a ells la sola necessitat espiritual, he d'afegir que el cinema els ha educat, civilitzat i modernitzat com no ho farien ni ho faran missionaristes pedagogs ni germanetes de la Misericòrdia.

En cada moviment rítmic de la vida ciutadana trobareu una vibració més o menys subtil, de la influència del cinema. El bomber que corre en bicicleta (de motos no n'hi ha encara pels agents) darrera d'un automobilista que va massa rabent; el joventut que saluda una noia levant-se el seu capell de cow-boy, o beu una cervesa estintolant-se de colzes al taulell, i llençant la peça de coure amb un gest displicent; la joventut que es cobreix amb un xal, usa sabates amb taló, remena els flancs i tira el cap enrera com les actrius de la Paramount o la Metro Goldwyn; el noi que salta una tanca o la noia que flaira una flor, tot és copiat del cine!, conscientment o inconscientment (de tot hi ha una mica).

El cinema s'ha filtrat a través de l'ànima ingènua i dúctil del maori, com l'aigua es

filtra per la sorra. Els penetra, els amara, els modifica. Ha deixat damunt llur societat una marca palesa, inconfusible. D'un conjunt mal pagit d'arguments de pel·lícula, ells n'han fet el patró de llurs vides. La pel·lícula americana vulgar (que és la que els serveixen més sovint), es compon d'un seguit d'immoralitats que condueixen invariablement a un fi altament moral. Als tahitians els manca força de voluntat per assolir la finalitat edificant i es contenten amb les immoralitats dels mitjans.

Ells s'han tornat a poc a poc mentiders, lladres, irrespectuosos, busca-raons, i han oblidat que en els films això era fet per abnegació i sacrifici.

Elles esdevenen coquetes, falses, infidels, a fi d'imitar les heroïnes de pel·lícula, sense pensar que allí es peneixen o pequen per amor.

El jazz ha col·laborat eficaçment i amb èxit a l'educació dels maoris. Ells obliden més i més llurs gestes salvatges, originals i ingènues, per imitar les danses nostres. (Les dels civilitzats, que són una imitació de l'erotisme negre.) Ara una noia o un noi de Papeete moderna fa tot el que pot per reforçar les cames a tall de xàrleston, o parodiar un ximi amb vinclements de tors i tremolins de dansa autoctona.

Els dos grans patrons de llurs vides són els estels de la pantalla i les gramòfons.

Ara ja sentireu tot el sant dia xiular i cantar foxtrots i xàrlestons i menysprear amo fàstic les velles danses polinèsiques i les gracioses cançons de les illes Hawaii.

Reconeguem amb mi que el cinema, acompanyat del jazz ha fet pujar els salvatges fins al nostre nivell.

Si un jove, ben modern, de la bona societat europea anés — posem per cas — a Tahití, es trobaria, gràcies als progressos de la pantalla, amb un sens fi d'afinitats amb el polinèsic de la capital oceànica.

Podrien passar l'estona admirablement. L'europeu no s'adonaria fins molt de temps després de la diferència aclaparadora que hi ha: haver entre un veritable ciutadà i un salvatge ben vestit i modernitzat.

— Qui t'agrada més, Corinne Griffith o Dorothy Sebastian?

— El xàrleston o el foxtro?

— Nova York és més populós que Chicago.

— San Francisco és més pintoresc que Sant Lluís. (Els dos interlocutors han recorregut les ciutats a través de la pantalla.)

Discutiran o estaran d'acord, però s'ns dubte trobaran una diversitat de temes d'interès comú. Les grans lluites del futbol o de la boxa els apassionen gairebé en el mateix grau d'intensitat. Un disc de gramòfon pot ésser un nou tema de conversa distret. I tot això no hauria estat possible deu o dotze anys enera! Aleshores el cinema i el jazz no havien encara educat els salvatges posant-los gairebé al nivell nostre.

No tractaré, però, de comparar aqueixa mena de ciutadans oceànics amb alguns joves, dames i damiselles de la bona societat d'aquí. En la faiso d'estar a missa o d'escoltar un concert o una conferència no hi ha pas qui ens guanyi. Per aqueixa banda el nostre esnobisme és esclatant. Un salvatge de Tahití faria mal paper a Música da Câmara, al Conferència Club o a qual-sevulla missa d'una. Seria capaç d'avorrir-se i de no parlar ni pregar a Déu, però sí d'estar-se quiet.

AURORA BERTRANA

Ara que tants llibres de guerra es publiquen arreu, bo serà parlar de l'obra que sota aquest títol Témoins ha publicat, fa algunes setmanes, J. Norton Cru, professor en el William College Massachusetts (E. U.) i que ell, en subítol, qualifica d'"Assaig d'anàlisi i crítica dels records de combatents", editat en francès.

Davant de l'èxit que arreu assolí el *Res de nou a l'Oest* de Remarque i de l'actualitat que reprengueren autors de la valor de Barbusse, Duhamel i Dorgelès, calia verament una obra de pes per no sordollar als atacs que segurament s'arremolinaran a l'entorn de *Témoins*.

Els atacs i les "enquêtes" han començat i el que podrien durar! Si el llibre *Témoins*, considerat materialment, en la mera constatació de les coses que ens dona, ja és una pedrera per nodrir de temes una generació d'especialistes, considerat moralment, en la transcendència dels temes que aborda és un món inexhaustible.

Concebuda amb dolor en el cor mateix de les trinxeres, on l'autor sentí les primeres angoixes de la guerra, aquesta obra neix amb l'impetu del qui creu atènyer la veritat, vençudes les crisis més amargues del dubte.

"El meu llibre, diu l'autor, que apareix deu anys després de la guerra, és nat de les meves meditacions dintre les trinxeres, és el resultat de catorze anys de pensaments ininterromputs, aplicats sobre un mateix tema.

"Tot detestant la guerra, més que per les misèries que m'infingia — jo era estoic —, per les angoixes i les tortures morals, em vaig posar a estimar-la com a tema i a estudiar-la en totes les seves fases, amb l'ajuda de la pobresa de mitjans amb què podia comptar. Com més temible se'm revelava i embolcallada de misteri, més m'apassionava."

I com no havia de néixer amb impetu una obra retinguda per un estudi de set anys i sobre temes de la tensió dels de la guerra? Temes esdevinguts més vivants i més complexos encara a través de les tres centes obres de guerra que J. N. Cru analitza, aliant, com ell diu, la precisió de detalls i la rigor del mètode a l'objectivitat.

Es podrà estar d'acord amb la tesi de Norton Cru o no, tesi que més que en la creació artística pensa en la veritat i en la influència que poden tenir les obres sobre la humanitat, però la sola estructura material d'aquesta obra inspira respecte. Després de donar-nos la introducció en la qual parla de la gènesi angoixosa del llibre, dels mètodes de treball que hi ha emprat i del fi que hi ha perseguit, fa la crítica de la infinitat de documents que hi analitza, sovint comparant-los entre ells, classificats en Diaris, Records, Reflexions, Lletres i Novel·les de combatents. La riquesa en taules de conjunts i de recapitulacions en totes les matèries — notes biogràfiques dels autors, cossos als quals pertanyeren, lloc de l'acció dels fets que es contenen i altres per l'estil — acaba de donar-nos la idea del monument de treball que representa aquesta obra. I si a la part material ajuntem la moral, l'ànima, la idea mare del llibre que, com ell diu, no és altra que fer-nos conèixer bé la guerra, veurem la valor que s'ha d'acordar a aquesta obra, estigui's o no d'acord amb la seva tesi respecte la valor literària de les obres que ell critica.

La gosadia no és condició que manqui a Norton Cru. De la mateixa manera que esmena els autors més consagrats, s'encara també amb aquell altre més temible per bé que més anònim, el poble. Així, mentre d'aquells ens senyala, en uns la manca de veritat, en altres la sensibleria, la literatura, el sadisme o l'egoisme nacional, d'aquest ens denuncia l'exacerbament patriòtic, destruint llegendes, tan consa-

grades també, com el "Debout les morts!", "Les Trinxeres de Baionetes", "Els rius de sang" i tantes altres sobre la por i el coratge, que tan perilloses podrien ésser, el dia de demà per als nostres fills.

En aquest darrer sentit, J. N. Cru té paraules tan crues com aquestes:

"El contacte, el xoc brutal amb les realitats formidables de la guerra, féu a mi-ques la concepció llibresca que es té dels actes i dels sentiments del soldat a l'hora del combat, concepció històrica i que jo, innocent, havia cregut científica.

"Sobre el coratge, el patriotisme, el sacrifici, la mort, ens havien enganyat i, a les primeres bales que sentíem, vèiem, tot d'una, la mentida de l'anècdota, de la història, de la literatura, de l'art, de les narracions dels veterans i dels discursos oficials."

En bona hora, deia, ha vingut aquest llibre i en veritat que no podia venir en altra de millor. En el moment que per a desfer un error se n'anava engendrunt un altre de més traïdor encara. Es volia fer perdre l'encís de la guerra, fent-li perdre tota bellesa i es començava a sucumbir en el perill de fer-la més atraient encara per camins contraris.

La sensació que *Res de nou a l'Oest* em produí, en aquest sentit, fou tal, que no vaig saber estar-me de demanar-ne parer a un home de la probitat moral i literària i de la suficiència de l'escriptor belga, autor de novel·les interessants com *Jonàs* i d'obres de teatre de la sana modernitat de *Rien qu'un Homme* i d'obres de guerra de *Rien qu'un Homme* i *La Boue de Flandres* i *Introduction à la Vie Militaire*. Em refereixo a Max Deauville. El reportatge que vaig donar d'ell a *Crítica* de Buenos Aires, podria resumir-se dient que no hi ha res de menys pompós, de menys inflat, de menys retòric, de menys èpic, de menys triomfal, de més desolat i de més buit que un camp de batalla. Sovint, més endavant, he sentit Max Deauville planyè's de les obres de guerra, dient que els autors en fan una epopeia al revés, epopeia al fi. Avui, J. Norton Cru diu referint-se a ell que el seu *Jusqu'à l'Iser* és el "chef d'oeuvre" dels testimonis de guerra en prosa.

Témoins té encara un altre interès i és que ens diu quin efecte fan les obres de guerra als que com ell l'han feta. Havent la visut de ben a la vora — basti en aquest sentit dir que, ultra els altres serveis que prestà, es passà vint-i-vuit mesos a les trinxeres — no vol escriure les seves impressions d'una manera directa, cedint a les pressions dels seus que l'hi demanaven, sinó que preferí servir-se'n, com ell ens confessa, per a comprendre millor les narracions dels seus germans d'armes i fer-ne una crítica seriosa, excel·lente en tota fantasia literària, tota complacència de companyonia de lletres, tota reclam comercial.

Quan tant s'ha parlat de pau, i no sempre per cert amb prou unció, en bona hora, deixeu-m'ho repetir, veu la llum aquest llibre. De segur que llibres com aquest han de tenir una eficàcia en l'obra de la pau que no tenen certes Conferències oficials que sovint s'atribueixen funcions messiàniques gens aviments de tan teatrals, ni certs pactes econòmics massa clars de tan hàbils, ni totes les aliances i abraçades encobridores d'hipotesies. De l'esperit dels homes és d'on s'han d'extirpar les arrels de la guerra. No és regatejant-li una unitat naval més o menys que la farem impossible, sinó restant-li fins el darrer combatent.

V. GASSOL

Boendael, desembre 1929.

L'èxit havent superat tot càlcul en les dues primeres excursions en autocar per Espanya.

VIAJES MARSANS, S. A.

es complau a comun car als seus afavoridors que amb data 1er de gener de 1930 sortirà d'aquesta la tercera excursió, visitant

Saragossa, Monestir de Piedra, Alhama d'Aragó, Madrid, Córdoba Sevilla, Granada, Múrcia

Alacant, Alcoi, València, Castelló, Tarragona

Quinze dies de viatge amb allotjament i pensió en hotels de tot primer ordre i instal·lació confortable i

AUTOCAR PULLMANN

(proveït de calefacció per aire calent)

per 775 pessetes per persona.

Detalls complets en l'Agència **VIAJES MARSANS, S. A.**

Rambla de Canaletes, 2 i 4 - Barcelona

Conquistador, 44 - Palma de Mallorca | Sant Francesc, 18 - Olot

Pintor Sorolla, 16 - València | Major, 10 - Girona

Madrid, Sevilla, Vigo, Santa Creu de Tenerife, Granada, Saragossa, Bilbao, La Corunya, Pontevedra, Alacant, etc.

Joies Tellotjes

BARCELONA

Rambla del Centre 33.

Passatge Bacarà, 2.

Avui l'avi ha portat Ovomaltina

La joventut creu que el gaudir de bona salut és una cosa ben natural; els vells, en canvi, saben apreciar-la. Però les persones experimentades donen Ovomaltina a llurs fills o a llurs nets; car volen veure's sans i forts i ben armats contra les vicissituds de la vida. L'home fort és optimista i estima la vida que és la dot dels qui tenen bona salut.

El nombre de les persones de constitució malalissa és ben petit, comparativament al d'aquelles altres que malmeten llur salut per una alimentació impròpia o un gènere de vida irregular. "Ens emmetzinem amb metzines cares, per curar-nos amb altres metzines", digué un literat. Si, enlloc d'això, preneu Ovomaltina, aquest fortificant natural concentrat a base d'ous, llet, malta i cacau, us permetrà de suportar la vostra tasca diària, per feixuga que sigui, sense fatiga, mantindrà l'equilibri de les vostres forces i us preservarà de malalties persistents.

Una tassa d'OVOMALTINA al desdèjuni crea sang, múscles i nervis.

Llaunes de 250 i 500 grams a les farmàcies i drogueries.

Fabricants: Dr. A. Wander, S. A. - BERNA (Suïssa)

TESTA DE FANG

Conte inèdit d'A. ESCLASANS

Jaume avançà, vacil·lant i a passes curtes, per l'estret corredor blanc de l'escala. La llum velada del sostre amorosa les parets amb vels opacs de seda blanca i daurada. Una estrella de reflexos d'argent, clavada damunt d'una porta, fitava amb un feix de filons truncats les petites rajoles negres i roges que s'esmunyien en silenci sota els peus de l'escultor. Jaume s'aturà, al fons de tot del corredor, davant la porta 53, i trucà damunt la fusta amb els nusos dels dits. Ningú no li respongué. L'escultor enfonsà la mà dreta en la butxaca dels pantalons, féu dringar la cadeneta del clauer, forollà el pany i obrí. El llum era encès, i tingué un ensurt joïós. Ella hi era! Ràpid, apartà les cortines grogues i escrutà àvidament tots els recons de l'obrador. Ella no hi era. La vetlla anterior, distret amb el treball, segurament oblidà el llum i marxà sense voltar la clau. La bombeta del sostre, per tant, devia haver cremat tota la nit. Jaume tancà la porta, entrà de nou al talleret i amb un giravolt nerviós de la mà apartà els draps encara humits que cobrien el bust de Carme. La noble serenitat de les faccions d'ella aturà en sec la nerviositat de l'escultor. Cada vespre, quan apartava els draps molls i el fang que servava les fines faccions de Carme palpitava de nou, amb vida retrobada, sota la llum de llampac glaçat de la bombeta que cremava damunt el dossier blau-mari, Jaume tenia la sensació tangible que davant d'ell s'encenia un adorable foc de sarments i que la fredor de la cambra esvaïa. Però ara, ella ja no hi era. Caminà vers la taula curulla de llibres i de projectes, passà els ulls pels murs coberts de grans dibuixos brodats amb llaips carbó, corpòries teories de sirenes i tritons que cavalcaven enllaçats per la cintura humana, fuetejant les aigües amb les amples i llargues cues de peix, i bufant, amb galtes enormement inflades, les conques trompetejadores dels corns marins irrisats de sol i de lluna. Apartà el tamboret d'un cop de peu, arreconà els cavallets, on els quadros a mig pintar dels companys florien en jardins de taques violades, apartà les cortines de fil cru que cobrien discretament les cristalleries del gran finestral, per on de dia les cascades de llum del sol dringaven joiosament i on ara la bom-

beta elèctrica dansava reproduïda per cada cristallet brillant. Tot el cel rentat de fresc era una divina conversa d'estrelles. Peces de roba voleïaven dalt dels terrats, abrigades de celistia sota l'alè del vent afuat que xiulava pels carrerons i udolava en vessar-se damunt la plaça de Junqueres. El campanar de la Catedral, amb lenta indiferència irònica, obrí les mans de gegant i escampà damunt teulades i terradets l'almoina d'un esclat d'hores. Les nou. Ja no vindria. Jaume deixà caure les cortines i s'assegué en l'ampla cadira de braços, esguardant distretament la claror lletosa dels fanals del carrer, tota creuada de llampes vermells i verds, que corrien com serps façanes enlaire i morien en la tenebra diagonal del carreró sense sortida, tofa de nit més densa que la del cel, dintre la qual brandaven en silenci les branques feixugues de fulles i d'ocells adormits del vell jardí d'un col·legi de monges. Un repicar de talons damunt l'empedrat fiblà els nervis de Jaume. S'alçà ràpid i obrí mitja finestra. Una petita figura femenina, tota amagada dins l'abric de pells, caminava per sota els balcons, acera enllà, i es perdia en la plaça esbatanada. Potser era Carme. Una altra figura de dona, embolcallada d'un abric negre amb coll de seda roja i daurada, creuava el carreró silenciós i es fonia sota la llum d'or vell dels voltaics empolsats. Potser també era Carme. Per tot arreu, Carme. Dintre l'obrador, només Jaume. I el bust de fang, a mig treballar. Carme no venia ni vindria. N'estava segur. Prengué un llibre del damunt de la taula i provà de llegir. Però les imatges saltaven de las pàgines impreses i es corporitzaven. Jaume veia al seu davant totes les petites escultures preparades i a punt per a l'exposició en projecte. Quinze estatuets, producte de tres anys de treball pacient i amorós, totes ells animades amb un lleu lengoteig de flama viva. I, al mig, el bust de Carme. Quin aplec harmoniós, quin bell projecte! Veia ja la sala de la vella botiga, amb els seus murs de color de cendra, i, al cim de les altes columnes de fusta pintada de gris, els fragments de fang treballat, que més tard seria marbre i bronze. I presidint l'harmonia dispersa, la flama major, l'harmonia suprema: el bust sereníssim de Carme. Però Carme no venia ni vindria ja. L'engany! Com el sospitava i el veia venir, ja feia dies! S'estirà damunt l'ample seient i esguardà el sostre. Blancor monòtona, com el treball sense la presència d'ella. Del mur de tela i fusta, ran mateix del fang humit, penjava l'eixarpa de Carme, tota florejada i perfumada. Jaume s'alçà i la copsà amb violència. La prengué amb la mà esquerra i l'amanyagà amb la dreta, com si fos un gatet de seda viva.

De sobte, pel simple contacte de les mans amb l'eixarpa, Jaume sentí una punyida al cor. Aquell bust no s'acabaria. Carme no vindria més. I una bena de sang li enrogí els ulls. Tota l'harmonia freturada, l'escampall d'estatuets presidides per la testa de Carme, s'anullaria i cauria. I això, només, per una simple absència d'ella. Li semblà ridícul. Llençà l'eixarpa damunt la cadira, s'apropà al fang i provà de treballar. Però inútil. Abans, cada toc de l'eina de fusta damunt el volum que es transformava en carn, era com el florir d'un minúscul pètal de rosa, que s'incorporava delicadament al coixí de centenars

de pètals que era la testa augusta d'ella. Damunt el simple volum graciós, el toc de la fusta suscitava una espurna de vida, imitadora de la veritable vida que somreïa, volublement, al seu costat, ara asseient-se, ara alçant-se, parlant i rient, guaitant amb una immensa serietat la composició lenta i curiosa de la pròpia imatge. Tot de cop, era ella. I l'endemà, per unes quantes ditades dures, per uns simples tocs desordenadors, ja no era ella. I Carme s'admirava del poderós fluid de vida que sortia del cap dels dits de Jaume. Però cada vegada que el bust deixava d'assemblar-se a ella, Jaume li deia que l'endemà s'hi assemblaria més. Era un joc de retrocés per a avançar més i millor. I Carme somreïa, divertida, en veure el nou oneg de vida més perfecta que animava la morta matèria. Jaume passava els dits per les faccions amades. I tocava el fang amb més amor, per a infondre-li la tebior vital de la dona, que el guaitava amb els grans ulls d'infant, interrogadors i brilladors. Però ara ja no podia treballar. Si seguia esculpiant, la testa de carn que ella havia somiat, enyorosa com seria de la presència de Carme, no seria més que una trista i freda testa de fang. Però i què? I què, a fi de comptes? Testa de fang: això era Carme. L'engany! L'engany sospitat! Del rellotge de la Catedral tocaven les deu. Ja no vindria. Jaume, foll d'ira, empujà les eines de fusta, com un feix de ganivets. Carme no era res. Carme, ara, no era la dona. Era el desordre, era l'harmonia del conjunt desconjuntada. Si venia, ell no hi veuria més que el projecte de carn, lligat a ell, obligatòriament, per a convertir-se en obra de fang. No era la dona amada: era, fredament, la model. L'engany no era per l'home; era per l'artista. I això no l'hi perdonava. Amb engany o sense, l'estàtua es faria. Un trepig doblat, pel carreró atragué la mirada la Jaume. Potser ara. Ella. Carme, del braç d'Albert, passava per l'acera; i alçava els ulls, somrient, enlaire, cap a la finestra il·luminada i velada. Jaume estrenyé les eines dintre el puny clos, mentre la parella es fonia en la nit. Ràpid, avançà fins al bust i li enfonsà les fustes al front, com un feix de punyals. Reculà i s'agenollà dalt de l'ampla cadira de braços, idiotitzat. Cara avall, com un plor de la testa de fang, s'escorrien dos amples rierols vermells, llagrimaig de sang. Els rierols s'ajuntaven al peu del bust de Carme, i regalimant per la grisor del suport de fusta, avançaven lentament cap a Jaume, pel damunt de les rajoles negres i roges.

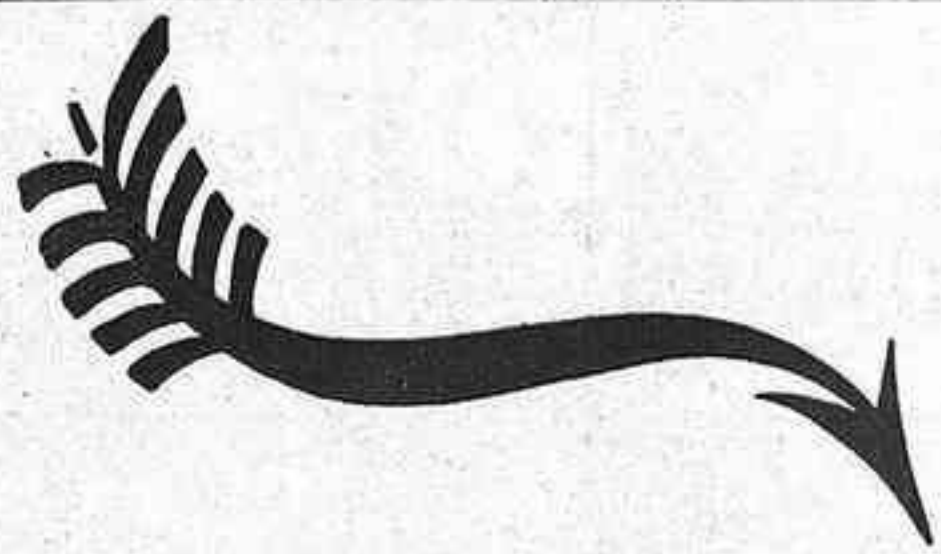
A. ESCLASANS

ADVERTIMENT

● Havíem planejat tota una pàgina parlant del resultat del Premi Crexells i del triomf de "El cercle màgic". El senyor Joan Puig i Ferrer sap que això és veritat. Molestat el senyor Puig per un article publicat per Manuel Brunet a "La Publicitat", comentant el veredict del Jurat del Premi Crexells, ens ha tirat a terra un projecte que l'hauria satisfet. No havent pogut a darrera hora solucionar aquesta dificultat, no tenim temps de pensar un altre projecte.

LLIBRERIA BARCELONA

(De la COMPANIA IBERO-AMERICANA DE PUBLICACIONES, S. A.)

☐ Llibres catalans, castellans, francesos, italians, anglesos, alemanys, etc.

☐ Obres de text i de consulta.

☐ Llibres d'art i tècnics.

Ronda de la Universitat, 1, i Corts, 592
BARCELONA

Eduardo Gómez de Baquero

Gómez de Baquero havia seguit les carreres de Dret i de Filosofia i Lletres; exercí la primera algun temps, i seguí tota la vida prestant atenció a les qüestions jurídiques, però aviat deixà l'exercici de la professió per dedicar-se de ple a la col·laboració en revistes i diaris.

Als vint-i-set anys, en 1891, començà a escriure en la *Revista de España* i publicà *La nueva teosofia*, llibre que ell mateix bandejà de l'edició de les seves obres completes actualment en curs de publicació, el segon volum de les quals ha sortit fa pocs dies.

En 1896 inicià la seva col·laboració a *La España Moderna*, una de les revistes més serioses publicades en llengua espanyola, en la qual col·laborà Menéndez y Pelayo i que féu conèixer obres cabdals de ciència, història i filosofia. Pocs anys després, quan tenia al seu càrrec la crítica literària de *Los Lunes de El Imparcial*, adoptà el pseudònim d'Andrenio per a la seva col·laboració a *La Epoca*. Sota el seu nom o sota aquest pseudònim, ha signat innombrables articles, amb una abundància tal que amb els apareguts amb una sola d'aquestes dues firmes n'hi ha prou per solidificar un prestigi.

D'origen polític conservador, en 1918 començà la seva col·laboració a *El Sol* i *La Voz*. És principalment des d'aquests dos diaris on l'hem conegut els que encara podem passar per joves. És també en aquests dos diaris on Gómez de Baquero havia de prestar major interès del fins aleshores mostrat per ell envers les qüestions polítiques, preocupant-se dels problemes més vitals del país i dels de tot el món. Aparegué aleshores el tractadista polític fins llavors només entrevist.

D'entre els llibres publicats per Gómez de Baquero, esmentem *Letras e ideas* (1905), *Aspectos* (1909), *Escenas de la vida moderna* (1913), *El colapso de la opinión liberal en España* (1922), *Cartas a Amaranta* (1924), *Las fuentes del Derecho en la presente crisis jurídica* (1924), *Soldados y paisajes de Italia* (1918), *Novelas y novelistas*, *El renacimiento de la novela en el siglo XIX*, etc. Darrerament havien començat de publicar-se les seves obres completes, de les quals han aparegut fins ara els dos primers volums, *Guignol* i *Pen-Club*.

En 1924 ingressà a l'Acadèmia Espanyola, on, en ocasió de la candidatura de Pérez de Ayala, donà una mostra més de la rectitud del seu esperit.

Ara, a Madrid, on havia nascut el 10 de

desembre de 1864, ha mort d'un càncer de l'estómac.

Amb Gómez de Baquero desapareix de la literatura espanyola contemporània una de les seves figures més importants, un dels assagistes més considerables de llengua castellana.

Cal pensar que durant una quarantena d'anys, Gómez de Baquero ha escrit gairebé un article diari, que, en mans d'ell, es convertia en un petit assaig. No cal dir, doncs, la multiplicat de temes que ha d'haver tocat. Al servei d'aquesta missió posseïa una cultura sòlida, una àmplia informació, una curiositat continuament desvetllada i un criteri equànime i serè que no trontollava ni en els moments més aguts de les polèmiques a les quals no es pot sostreure, una vegada o altra, un home que escriu cada dia per al públic.

Entre aquestes polèmiques, recordem, per exemple, la que sostingué amb Eugenio d'Ors, breu però substanciosa.

Cal dir que Gómez de Baquero posseïa, a més a més d'un judici equilibrat, un estil suau que li privava de caure en excessos mortificants per a l'adversari.

Hem esmentat, ens sembla, les qualitats més rellevants d'aquest home que acaba de morir estoïcament, preveient la seva fi propera, i ha mort, gairebé es pot dir, amb la ploma a la mà. Però, com que escrivim des de Barcelona, a aquella llista de les seves qualitats n'hem d'afegir unes altres: l'interès amb què seguia les nostres coses i els comentaris que hi dedicava. Això li havia guanyat nombroses simpaties a Catalunya i es pot dir que, de tots els seus companys en el vehicle d'expressió, era el més llegit ací.

Ens sembla també que hem assenyalat la importància de la seva tasca; però fóra poc el que hem dit, puix que podria pendre's per una valoració purament quantitativa, si no haguéssim donat als seus articles el qualificatiu d'assaigs. Per bé que aquesta paraula acostumi a reservar-se a treballs de majors profunditat i extensió, bé mereixen aquest nom els seus articles, en els quals els temes del moment i més rics de contingut, eren presentats al gran públic en aquell estil gens pedantesc, clar i entenedor que els feia assequibles a tothom, sense que això resultés en perjudici de llur vàlua.

Per al periodisme espanyol s'ha tancat una de les finestres des de les quals era possible de contemplar un panorama més extens i més límpid alhora. — J. C.

UN LLIBRE PELS INFANTS QUE TAMBÉ PLAURÀ ALS GRANS

Acaba de sortir el nou llibre de contes de

Lola Anglada

MONSENYOR LLANGARDAIX

Llibre d'un interès vivís-sim, altament suggestiu, tant pel text com pels dibuixos que l'il·lustren.

Preu: 6 pessetes

ADMINISTRACIÓ I VENDA:

EDITORIAL POLÍGLOTA
Petritxol, 8. - BARCELONA

Aigua mineral natural

Vichy Català

Digestiva

Excel·lent per a taula

Jaume I, 11 - Telèfon 11655

Lavabos Cardona. Vergara, 1

I E L T E A T R E

LA SETMANA TEATRAL

Espectacle, diuen els cartells anunciadors d'El fakir Bengapur. I ben poques vegades hem vist el mot *espectacle* tan ben aplicat com aquesta. Els remarcables números de music-hall que inicien l'espectacle; la manera hàbil de lligar l'espectador a l'acció bon punt intervé el comissari de policia; la tasca del fakir, tranquil·la i misteriosa, en l'aclariment d'un crim de més categoria que molts dels que a París omplen columnes senceres de diari; la desesperació de l'empresari davant d'un fet inèdit, fins aleshores, al seu teatre; i la materialització d'espectres; els trets oportunitats inoportuns; el truc final de ventriloquia... Tot plegat, lector, se'ns ha endut i ens hem deixat emportar per la torrentada fastasmagòrica d'aquest espectacle. I hem oblidat enterament totes les fórmules fetes i etiquetades que poguéssim dur de bagatge per tal d'aplicar-les a l'obra. Deixar-se endur per l'espectacle seria, segons Kessel, el mètode ideal per a un crític. Aquesta vegada, doncs, involuntàriament haurem de seguir aquest mètode i judicar *El fakir Bengapur* segons les impressions de simple espectador. I amb satisfacció; quan l'interès d'un espectacle se us enduu de bell antuvi, us doneu compte del fet que no sou, com en altres ocasions, un simple mecanisme de control.

fumar una cigarreta al hall. Els autors es proposen, ja des del començament, lligar íntimament l'espectador amb l'interpret, i és natural que si els actors fan tots els possibles per trencar aquest lligam, la comunió volguda es desfà i l'obra perd el no-ranta per cent d'interès. En aquest sentit trobem que el senyor comissari de policia hauria de repartir l'exercici de les seves funcions entre l'escenari, els passadissos i àdhuc els rengles de butaques. La senyora M. Ll. Rodríguez — en el rol anecdòtic que

F. Orsler L. Brentano

juga amb la deliciosa desimboltura que és característica d'aquesta actriu — i el doctor, són els únics que s'escapen d'aquesta diguem-ne imantació de l'escenari i interpreten els papers respectius amb més naturalitat, en aquest cas propietat. Al contrari, amb un *regisseur* com el que se'ns presenta en el *Fakir*, és difícil que tinguem la sensació de trobar-nos davant d'un empresari de debò. Pius Daví, en el paper de *fakir* accentua poc la nota de misteri que ens plauria trobar-hi i Maria Vila, que en el *Procés de Mary Dugan* juga el paper d'acusada tan magistralment, en *El fakir Bengapur* la trobem apagada i negligent. En conjunt, *El fakir Bengapur* és portat amb poca vivacitat. Però aquests són defectes que el temps sol corregir.

L'adaptació del nostre company Josep Maria Planes és àgil i s'adiu a l'esperit de l'obra.

El dia de Santa Llúcia, la companyia de Novetats reestrena la deliciosa comèdia francesa *Els retrucs de l'amor*, traducció de Carles Capdevila.

Els retrucs de l'amor és una comèdia d'emboic modèlica. És un vodevil perfecte. Una vegada l'espectador ha entrat en el convencionalisme de l'obra, es deixa emportar, encantat, per l'interès creixent de les situacions intensament còmiques, i per la fina intenció del diàleg, àgil i sobri. L'estructura de l'obra és admirable: una situació divertidíssima és la conseqüència obligada de l'anterior i, al mateix temps, la promesa d'una altra de més divertida encara. Els tipus són perfectament siluetaes, sense contradiccions ni davallades i pujades de to.

Una remarca, que considerem interessant d'annotar, volem fer a propòsit d'aquesta obra: satura les predileccions de tots els espectadors. L'entusiasta del diàleg àgil, sobri i finament intencionat no resta decepcionat. I l'amant de les situacions que resulten còmiques per simple anecdota, tampoc. La traducció de Carles Capdevila és excel·lent; cap d'aquells gairebé imponderables d'intenció que solen ésser la fallida de molts traductors, se li escapa; el llenguatge és planer, sense caure a la vulgaritat, i literari sense els preciosismes que solen ésser imponderables per al públic normal.

Al Talia, amb el nom de *L'adroguer del carrer Nou*, posen l'excel·lent obra d'Arniches *El últim mono*. D'aquesta obra madrilenyíssima lingüísticament, Pejoan, l'adaptador, n'ha fet, força discretament, una obra barcelonina. I és que l'obra de Carles Arniches no és pas específicament madrilenya. El motiu és humà, i Arniches, més que els costums, recull, en la seva obra, la parla. Però no es limita a una simple transcripció, sinó que la passa pel sedàs fi del seu temperament d'artista i la transforma — conservant-ne les característiques — en parla literària; el diàleg de la gent d'Arniches és un bon diàleg, impecablement construït. Pejoan no ha tingut gaire cura del diàleg, en aquest sentit — i ja tenim en compte la bona part d'improvisació dels actors del Talia. No obstant, aquesta traducció no decepciona. El conjunt del Talia juga l'obra amb una remarcable vivacitat — com poques vegades hem pogut constatar. Giménez Sales i Visita López — per què tan exageradament caracteritzada? — juguen els seus respectius papers amb molt d'encert. La senyoreta Morató, tan sobria, simplement bé, i el senyor Sierra, i els altres, discrets.

D'altra banda, m'apressaré a dir, amb Díez Canedo, que *El fakir Bengapur* és una de les infinites maneres de divertir-se que no són teatre.

Més ben dit: és un teatre sense literatura — sóc dels que creuen que el teatre veritable és el teatre literari. Ara, que no cal confondre el mot *literatura* amb *mala literatura*.

El fakir Bengapur us deixa la mateixa impressió — ja ho han remarcat d'altres — que una pel·lícula cinematogràfica americana. Hi trobareu moltes de les seves característiques. La novetat, més que en els fets, cal cercar-la en la situació de lloc, en el desenrotllament de l'acció i en el discretament frívol que els autors han imprès al diàleg. Una de les dificultats, la divisió en actes, és solucionada habilitíssimament.

L'adaptació catalana d'*El fakir Bengapur* divergeix, en molts indrets, de les adaptacions francesa i castellana. Aquestes divergències són, unes, d'ordre explicatiu, altres, d'ordre anecdòtic. Si a l'espectacle policíac d'Orsler i Brentano poques reserves podria fer-li des del punt de vista de simple espectador — com a tal crec que el tercer acte decau en interès i que el truc-sorpresa final no va precedir de la preparació suficient —, trobo en la interpretació que li donen els elements del Romea gairebé tots els defectes que Díez-Canedo remarcà quan fou estrenada a Madrid sota el títol de *La araña de oro*. Segons es desprèn de la factura de l'obra, l'acció ha de repartir-se entre l'escenari i la sala d'espectacles. Per això caldria que els interprets imprimessin a l'acció el màxim de naturalitat i que sabessin allunyar-se de l'escenari: de la caseta de l'apuntador — la qual els atreu com si fos un imant. Hem llegit que a París, quan els actors no tenien res a fer a l'escenari, o durant els entreactes, es passejaven per la sala de butaques o anaven a

Fernande Albany

De tant en tant, el senyor Gianelli va a trobar el senyor Canals, de Novetats, i li porta un paquet ple de retrats i de cartells. Entre els retrats hi ha una imatge d'una dama fotografiada segons les normes de la gran vedelle. Uns ulls voltats de fum picant, un collaret de perles i una pell nua que es perd entre un fum encara més picant. Després hi ha el retrat del que fa de primer actor. Avui dia tots els primers actors han perdut el costum de retratar-se amb bigoti, o disfressats d'òpera; agafen l'aire de la «star» de cinema, un coll americà, un nas americà, una mirada americana.

El senyor Gianelli canta excel·lències sobre el preu i les condicions artístiques de la companyia, el senyor Canals es passa l'ungla per damunt del bigoti i somriu una mica escèptic, el senyor Canals somriu amb els ulls, fent parlar la mirada per damunt dels vidres de les seves ulleres.

Quan està el negoci arreglat, el senyor Gianelli posa telegrams a's ocells de pas que pot oferir per tres dies determinats, un altre senyor que caça amb teles. Vénen les tires, la mica de propaganda, «Les Grands Galas», etc., etc., i a comptaduria van a parar tots els refinats i les refinades que es volen fer passar el gust de veure comèdia francesa, comèdia l'ona de debò, perquè naturalment el teatre català el troben poc fi, i molts dels concurrents a companyies estrangeres absolutament insípides no es veuen amb cor — perquè la posició no els ho permet — d'anar a contemplar les comèdies que escrivim els pobres autors del país.

El públic sempre és el mateix, és el públic que s'empassa moltes imbecilitats al Poliorama i al Barcelona amb una gana excel·lent, com si els donessin pa amb llonganissa.

Ara és Madame Albany la que ha vingut per quatre dies a fer comèdia una mica picant i a dir coses que, naturalment, en francès passen i que, dites en la nostra llengua pròpia i natural, aixecarien les pedres del carrer.

Les obres que porta Madame Albany són aquelles que permeten als actors fer un acte vestit de païama, amb uns sabatilles de color de bec de verdum que és el color millor que hi ha.

Jo no sé per què els actors francesos no s'adonen que els païames que porten només serveixen per fer indecències en una fonda de sisos. No comprenc com no han donat un cop d'ull als aparadors de can Comes i de can Furest, i que consti que no es tracta de fer la *réclame* a aquests honorables industrials.

No he tingut encara ocasió de veure la darrera obra de la *tournee* que és de Candra i es diu *Mais... les hommes n'en savent*. Aquesta obra crec que és el truc desordat de la companyia i que naturalment portarà més persones al teatre, per allò que no és apta per senyoretes.

He vist *Les deux messieurs de Madame*, de Gandra, i *Pile ou Face*, de Vernuil. La primera obra és trista, mansa, d'una gran vulgaritat. Els actors s'hi llueiren molt poc; fora de Madame Albany, la resta de la companyia resultava de les coses més fluïxes que han passat aquests últims temps pel nostre teatre. *Pile ou Face* és una obra més ben cuita i més graciosa; sembla, però, escrita en aquell temps que Degas pintava carreres de cavalls i tenia una gran importància en el món el fet que un noi tiris per mal cap i que el pare del noi tingués una certa afició a sopar i a dormir amb senyoretes joves, però en el fons del fons el pare i el fill tenien un cor com una casa de pagès i acabaven fent-se un petó.

Resumint, la *tournee* de Madame Albany és d'aquelles coses tolerables, amables, però que no fan ni fred ni calor.

Una conversa amb Robert Gerhard

Fa un parell de mesos que torna a ésser a Barcelona aquest músic nostre, que les gran ciutats europees se'ns havien quedat fins ara. Benauradament, En Gerhard ha decidit instal·lar-se a Barcelona. Volem estudiar el músic més interessant de la nostra terra, per avui creiem més interessa nt reportar una conversa que hi

tànçies—àdhuc en els més humils sardanes. La raça és ben dotada.

—Creieu que les institucions auxiliars de la música al nostre país, escoles, orquestres, associacions, etc., compleixen llur obligació i són ben orientades?

—Sospito que les escoles no; ho confessen—tot plantent-se'n—els mateixos interessats. He pogut assistir a un dels darrers concerts celebrats a Barcelona per l'Orquestra Pau Casals; l'execució de les obres tenia un nivell europeu. Jo em ric de la gent que troba que En Casals és poc «director». Fora de Mengelberg — en una altra esfera—pocs directors sabria citar que se li poguessin comparar.

Un instrument de música meravellós és l'Orquestra de vent creada per En Lamote de Grignon. No té parió enlloc del món. És un conjunt instrumental d'una riquesa inaudita. Ha incorporat instruments autòctons catalans que criden poderosament l'atenció de tots els músics del món que han pogut sentir-les. Aquest problema d'incorporació i d'evolució d'aquests instruments catalans és, al meu modest judici, més important i de major transcendència que l'aparició d'una simfonia o d'una òpera definitives d'un autor català.

Una altra institució que compleix una tasca transcendental i amb bona orientació és l'Obra del Cançoner Popular Català.

Quant a les Associacions de Música, compleixen perfectament llur missió i crec que estan ben orientades. Amb tot, la vida musical que elles mantenen a Barcelona és poc rica i poc diferenciada. A Barcelona caldria que un públic amador de la música fes possible l'organització d'una sèrie important de concerts públics a la temporada, que no acabessin amb la desfeta econòmica de l'empresari.

—I els Orfeons?

—Els Orfeons són un orgull legítim a Catalunya, especialment l'Orfeó Català. Però he de repetir, i encara més forta, la crítica que he fet a l'Orquestra Casals. El repertori hauria d'ésser deu vegades més extens i sobretot més variat.

—Admireu especialment algun compositor per damunt dels altres, o sentiu preferència per algunes obres determinades?

—Les obres que més admiro, són a centes! I us podria dir el mateix dels autors. Me'n féu adonar un amic meu, el qual es fa fort d'afirmar que m'ha sentit dir de més de tres centes obres que jo les considerava com «el més fort de la literatura musical universal», però sempre en singular i com un cas únic. Ja veieu que no sóc de confiança.

Quan deixàvem a En Gerhard encara poguérem confegir les seves darreres paraules:

—Faig els impossibles per tal de no deixar mai interromput per molt de temps un treball en vies de realització. Sóc massa per experiència les dificultats enormes que m'esperen en reprendre una obra que ha tingut temps de *refredar-se*. Sostinc que un veritable *connaisseur* hi hauria de trobar la línia divisòria, la soldadura. Ara estaré un mes preparant el meu concert; no puc treballar en altra cosa actualment i per sort no tinc res a mig fer que m'esperin...

F. TRABAL

EUGENI TARRAGÓ PRESENTA

KINODEION
POEMAS SINCRONIZADOS
PROCEDIMIENTO PATENTADO

EL TREN EXPRESO
LA REJA NIOBE
LA PIRINICAS
LA MARCHA TRIUNFAL

DEL CINE

en el TEATRE NOVETATS, els dies 20 (nit) 21 (tarda) i 22 (matí), de desembre de 1929. La 2ª part de les sessions anirà a càrrec de

Mercè Plantada

TEATRE ESPANYOL

Companyia de Vodevil i grans espectacles de JOSEP SANTPERE

Avui dijous, nit, l'exítas:

La noia dels brillants

quatre actes d'Amichatis i Francesc Oliva.

TEATRE TALIA

Primera actriu: MERCÈ NICOLAU

TOTES LES NITS

el gran èxit de

L'adroguer del carrer Nou

Teatre Català Novetats

COMPANYIA CATALANA
Direcció: C. Capdevila

Dies 20, nit, 21, tarda, i 22 matinal, de desembre:

Kinodeion

el quid divinum de la Cinematografia poètica i recital de cançons, per

Mercè Plantada

TEATRE NOU

Companyia dramàtica dirigida per E. BORRAS
Primera actriu: ENRIQUETA TORRES

Dijous, tarda:

LOS SEMIDIOSES

Nit:

EL BANDIDO DE LA SIERRA

Divendres, tarda. El granuós melodrama: **La piel de Zapa**. Nit: **El Gran Galeoto**.

Dissabte, tarda: **El Gran Galeoto**. Nit. Esdeveniment: **El Jorobado**.

Diurne, tarda i nit: **El Jorobado**, pel genial actor Enric Borràs.

OLYMPIA

CIRQUE D'HIVER

Avui, dijous, tarda. MATINEE INFANTIL, present d'un Pessebre. Nit. MODA. Tot el magne programa d'Olympia: **Los Ovidos**, **Los Sisters Kock**, **Willi Lecay**, **Los 4 Essendros**. La troupe russa **Max Thellon**, **Les Freres Roverho**, **Germans Albano**, **Los Poppescus** i **Charlot**, **Robert and Mc Coy**, amb els seus ponnes i bulldogs futbolistes. El grandió èxit:

5 - RIENTGEN - 5

Gran Teatre del LICEU

Avui, dijous. Segona de

LAS GOLONDRINAS

Dissabte. Estrena de l'òpera

DON QUIJOTE

pel colós artista CHALIAPINE.

Es despatxa a comptaduria.

Teatre Català ROMEA

Companyia VILA-DAVI

GRANDIÓS ÈXIT del sensacional espectacle americà, adaptat per Josep M. Planas.

El Fakir Bengapur

fastuosa presentació.

Tots els dies: **EL FAKIR BENGAPUR**.

Els dijous i diumenges, tarda. **Teatro d'infants: LA PRINCESA DORMIDA**. 17 quadros. 17 ovacions.

En preparació per Nadal: **ELS PAS-TORETS**, en Belluguet i en Bieló, de J. Morera i E. Bosser.

CINEMA I DISCOS

"SOLEDAT"

Soledat és l'obra d'un jove austríac, Paul Fejos. Res no sabem de la seva activitat cinematogràfica anterior a la producció d'aquest film, però sí que estem justificats, puix ell per si sol basta a consagrar un prestigi, a senyalar Paul Fejos com un dels cineastes més interessants del moment actual.

Soledat és un film contemporani de *I el món marxa*. A ningú no escaparà l'aire de parentiu que les dues cintes revelen entre elles i que es tradueix en més d'un punt afí: l'existència patètica d'una parella oposada a la tumultuosa agitació de les multituds. *La multitud* era el nom original de la cinta del genial King Vidor. *Soledat* és el nom de la del no menys intelligent Paul Fejos. Amb dos noms tan divergents,

del drama punyent que es juga al cor de l'home que empeny pel braç. I Jim plora, suplica; alliberat, corre cap al Luna Park, però ella no és al lloc on l'havia deixada. Mary! Mary! Quanta gent, empentes, trepitjades i Jim desesperat cercant l'impossible, suant d'angoixa, preguntat a tort i a dret; i Mary, pel seu cantó, el mateix. L'atzar juga el seu joc sarcàstic.

Un incident poca-solta permès pel Gran Arquitecte, i tot enderrocat, el sentiment d'haver tingut a l'abast de la mà el remei únic al neguit inguarible i d'haver-lo perdut d'una manera tan barroera.

El motiu de la passió contrariada, de la dolorosa exaltació en la recerca és allargassat intencionalment sens dubte. Alexandre

Els dos protagonistes en una escena de «Soledat»

tracten ells dos i d'una fàcil semblant una matèria similar.

El film *Soledat*, sense ésser potser una obra de la considerable envergadura de *I el món marxa*, s'inspira, com ell, d'un mateix esperit realista, simplista i sintètic. En aquests dos darrers aspectes Paul Fejos ha anat potser encara més enllà, ja que dos personatges i la tarda d'un dissabte li han costat per a bastir el seu film, que desenvolupa la corba d'un procés amorós i en presenta les actituds i situacions essencials. Es per si un èxit caure damunt una dada tan simple. La seva simplicitat li dona un caire de generalitat que farà que tothom, qui més qui menys, retrobarà en aquest film una franja del seu romanç personal.

Soledat debuta amb una magistral exposició del tràfic matinal neoyorkí a l'hora d'anar a la feina. Destaquen tot seguit ella i ell. Ella és telefonista i es diu Mary. Ell és obrer d'una fàbrica i es diu Jim. Viuen sols i amb la inquietud dels vint anys, aquella malura que a la nit us lleva la son i a la vetlla la quietud. En sortir del treball davant d'ells no hi ha sinó la perspectiva de les quatre parets de llur cambra, la perspectiva de l'avorriment, el sentiment d'una absència. Els altres són molts, però ells són sols! I la tarda d'aquell dissabte, els dos... res no saben de llur mútua existència, tenen el mateix pensament. Llençar els *magazines* i sortir al carrer on els invita l'anunci d'un festival a la platja i, camí d'aquesta, a l'autòmbus, es miren per primer cop. Mirades de desig, entesa dels ulls. Es perden i es retroben; d'atracció a tracció van xerrotejant i simpatitzant. Dues corbes traçades pel Gran Arquitecte acaben de trobar el punt d'intersecció. Ja res no podrà separar-los. Un i altre es demanen. Ell per ella, ella per ell. Jim sap que ella és Mary i no demana res més. Però Mary i Jim són separats. Un incident, Mary es desmaia i Jim que es disputa amb un guàrdia és conduït a la delegació. No hi ha motiu més gran d'irritació per a l'home que aquesta cinica indiferència dels incidents i dels altres homes a la seva sort més cara. Mary és la seva vida, la seva sort, però el guàrdia l'arresta a la força, el guàrdia que no sent res ni res comprèn

Arnoux citava a propòsit d'aquest episodi la desmesura del tercer acte del *Tristany*. Ja fatigats de buscar-se, retornen a llurs domicilis, molls de pluja, molls de llàgrimes. Talment com si els elements es conjuressin contra la dissortada parella, una tempesta s'ha abatut damunt del parc d'atraccions.

A Jim, de retorn a la seva habitació, no se li acut altra cosa, amb aquella dolorosa voluptuositat que trobem en el destret, a evocar les hores felices, sinó sonar amb la gramola el ballable que junts havien ballat al parc. Hi ha darrera l'embà una persona a qui aquella melodia afecta massa dolorosament, i frenèticament colpeja irritada la paret. Jim surt de la seva cambra i d'una revolada obre la porta del costat. Oberta la cambra, a dins hi ha Mary, i als seus peus la nina rompuda que ell li havia comprat aquella tarda. Aquella noia era la seva veïna.

El film està realitzat amb un mestratge absolut. El recomanem calorosament. Tanta simplicitat i aparent facilitat, encanten. El film és curt, dura una hora escassa. Però podríem aquí dir, representant una frase justament famosa, que si el temps perdut és escàs—una hora, acabem de dir—, el temps retrobat és enorme, sota la corba de l'amor, per molts una existència. És aquest film el cas més sorprenent d'acceleració psicològica. Si Proust excel·lia a alentir un procés psicològic per a fer-ne més clares les etapes, Paul Fejos, usant magistralment d'aquest miraculós caleidoscopi que és el cinema, ha accelerat i ha comprimit la dimensió del temps. *El públic no entendrà en una primera visió la cinta, perquè el seu temps es trobarà en permanent retard amb el temps a què marxa la cinta.*

Es un *tour de force* de compressió. Allò que és substància, per la majoria de nosaltres, d'una llarga successió de dies, gènesi de la passió, la passió contrariada i la resolució sortosa de l'aventura, és aquí matèria d'un instant.

Confiem que el públic que assistirà a la projecció del film saprà apreciar la seva alta vàlua i amb aquesta esperança el presentem avui a Barcelona.

JOSEP PALAU

Decadència de Griffith? DISCOS

Decididament D. W. Griffith constitueix per a nosaltres, ara, un enigma, una seriosa preocupació. D. W. Griffith sembla abandonar l'actitud heroica que des de l'abada del cine havia adoptat.

Artista racial, la seva obra vasta i potent, per bé que no exempta d'errors, és la més considerable de la història del cinema. No oblidem que quasi tota la tècnica del cinema és l'obra d'aquest home voluntariós i enèrgic. Enèrgic, sí, perquè la seva carrera ha estat ben aspra; havia d'ésser-ho per a un home que sempre exigia més de l'instrument rudimentari que en un principi tenia a les mans i que a còpia d'esforços i d'intel·ligència ha refinat fins a dotar-lo — amb l'ajuda d'altres, cert — d'aquella perfecció que avui es tradueix en tantes obres superbes. Enèrgic també per imposar les seves innovacions al públic, als empresaris, als capitalistes. Però, i a això anem, heus ací que des d'un temps ençà les seves pel·lícules no poden entusiasmar-nos, la seva producció revela feblesa. Admirem, ben cert, però recordem el que aquest home havia fet i no podem acontentar-nos.

D. W. Griffith és un fracassat, un home vexat en veure l'èxit falagar que tantes cintes ineptes obtenen mentre la seva obra és gustada integralment només per una escassa minoria; l'èxit popular que obtenen no podent il·lusionar l'artista qui viu al costat d'aquest entusiasme la inconseqüència que neix de la incomprensió? És la irritació que provoca veure un públic ovacionar l'obertura del *Kienzi* després d'haver aplaudit també el preludi del *Tristany*.

D. W. Griffith, repetim, està fatigat, treballa ja sense l'entusiasme d'altres temps o bé senzillament es considera l'home d'una època que ja ha dit el seu mot i que deixa gustós el lloc als nou vinguts, vinguts amb tantes iniciatives, amb tantes aptituds, aquests homes que es diuen Sternberg, King Vidor, Murnau, Borzage, etc.?

Hem volgut dir molt de bé d'aquest film i creiem haver-ho fet ben malament. On, doncs, és l'home de *Les dues tempestes*? Allí hi havia una escena tallada amb el mateix patró que la que suara esmentàvem. Una taula parada, els comensals al voltant d'una dona, el mateix que en *La melodia de l'amor*, amb la seva cinica i ultratjant revelació ferint de mort dos éssers, allí R. Barthelmess i Lillian Gish. Però entre aquesta i aquella escena hi ha aquella relació que existeix entre un ésser viu i una mòmia.

Es el que passa amb aquestes darreres produccions de Griffith, hi ha la mà del mestre, però no la seva ànima.

M. MARIBEL

el convencionalisme de la història, la seva banalitat desoladora que no deixa lloc a la veritat, cal reconèixer no obstant, fines observacions notades amb netedat i precisió, i finalment hi ha una escena que és genuïnament Griffith pur; l'escena aquella del convit de noces, en la qual Lupe Vélez les llàgrimes als ulls, prova de cantar acompanyada pels músics del cabaret d'on ella

LILLIAN GISH

prové. Es un d'aquells esclats emocionals tan cars al seu autor; però aquí, malgrat l'habilitat i el talent de l'interpret, és mancat per falta de veritat i per la tessenura fictícia de la qual el film no pot alliberar-se.

Hem volgut dir molt de bé d'aquest film i creiem haver-ho fet ben malament. On, doncs, és l'home de *Les dues tempestes*? Allí hi havia una escena tallada amb el mateix patró que la que suara esmentàvem. Una taula parada, els comensals al voltant d'una dona, el mateix que en *La melodia de l'amor*, amb la seva cinica i ultratjant revelació ferint de mort dos éssers, allí R. Barthelmess i Lillian Gish. Però entre aquesta i aquella escena hi ha aquella relació que existeix entre un ésser viu i una mòmia.

Es el que passa amb aquestes darreres produccions de Griffith, hi ha la mà del mestre, però no la seva ànima.

M. MARIBEL

L'encertar l'afició del client triant el gènere preferit, ha d'ésser per als editors qüestió de primer terme i per això no hi ha que escoltar-se si als programes que periòdicament es publiquen s'hi troben plegats l'anunci de les sutilses refinades d'un virtuós del violí i els de les notes alegres i estridents de l'acordió.

Val a dir que la popularitat d'aquest instrument ha minvat molt; ja no gaudeix de l'oportunitat que sempre li era reconeguda en festes majors i espectacles populars; avui només serveix perquè a les orquestres de tangos els hi doni una nota de tipisme i un record del Placa, i alhora contribueix a l'esllanguiment que sempre s'hi troba. Però cultivant-lo individualment com a solista, com fa el senyor Emili Vacher, trobem que és un atreviment. Sortosament la impressió es prou bona, doncs cal fer-se càrrec de les dificultats que ha de tenir l'enregistrament d'aquest instrument. Dels dos fragments impressionats, preferim el vals, que encara que avui no s'estili, té una animació molt divertida.

«Canción sin palabras» és un títol força emprat pels compositors de música, per ser molt evocatiu. La que ara s'impressiona és constituïda, com totes, per una melodia ben desenrollada amb plaçidesa i absència de contrastos, mo't ben portada per Jeanne Gautier, com també la *Humoresca*, de Ivor Jack, més coneguda que el fragment anterior.

Costa molt avui, en el jazz, fer quècom que s'aparti de la standardització a que ens ha portat la prodigalitat de producció; per a sortir-ne d'això, la Carolina Club Orquestra recorre al ritme de la marxa, obtenint uns efectes sorprenents. El *Texas* és dels fox més interessants que s'han publicat d'un temps ençà. Amb una orquestració obtinguda a base de metall gairebé sol, és difícil que l'audiència resulti perfecta si l'enregistrament no és molt bo, com s'escau en aquest cas.

L'Orquestra Frankie Trumbauer's s'en-carrega de treure'ns l'ensopiment que ens havia deixat la *Louise* dels cançoners per a portar-la en un ambient més alegre obtingut amb ritmes violents i orquestracions sorolloses.

Dos tangos de l'Orquestra Fresado ens fan adonar que el que en aquest ball es fa no és sinó un esquema del que abans era, doncs les orquestres accentuen tant com poden el ritme i la melodia, i només queda el refrà cantat.

J. G.

Turoligme. Vals acordió. E. Vacher. Odeón 182682.

Rose. Vals. Id. id. Id. id. Chant sans paroles. Solo de violí. Odeón 182649.

Humoresque. Dvorak. Id. id. Id. id. Texas. Fox. Gilbert Wayne. Carolina Club Orquestra. Odeón 182686.

Angela mia. Id. id. Id. id. La canción de Paris. Louise. Frankie Trumbauer's Orquestra.

Id. id. Wait till you see, ma cherie. Odeón 182672.

Vamos che, no le detengas. Odeón 182670.

Carambola. Orquestra Fresado. Id. id. Id. id.

Eisenstein diu...

Després d'haver fet durant un cert temps de *metteur-en-scène* d'un teatre obrer i d'haver àdhuc escrit peces per al dit teatre, vaig arribar a sospitar que el teatre era mort, o, més modestament, que les meves idees revolucionàries sobre la *mise-en-scène* no podien ésser portades més enllà. Espontàniament vaig anar a parar al cinema, on el decorat, el públic i els actors no m'imposaven cap limitació, com aquest era el cas en la meua tasca teatral. Després vingué l'experiència per a mi definitiva: els films de Griffith *Intolerància* i *El naixement d'una nació*.

El meu primer film és de l'any 1924: *La Vaga*.

Després vaig fer *El cuirassat Potemkin*. Ara el que em preocupa és la sonorització dels films. Els sorolls, les paraules! Heus ací el que de vegades en el curs de la realització trobava a manca.

Vaig a Hollywood, oh! per un any no més. Penso aprendre molt allí.

JOSEP PALAU

AVUI DIJOUS
DIA 19 AL
TÍVOLI

TRAFALGAR
(THE DIVINE LADY)

Pel·lícula espectacular amb adaptació sincronitzada i efectes sonors, sistema Vitaphone

La millor pel·lícula FIRST NATIONAL pertanyent a les Seleccions Espectaculars Verdaguer (Control Cines)

Les festivitats de Nadal i Reis seran més xamoses si podeu sentir els discos elèctrics de l'ORFEÓ CATALÀ

(sota la batuta del Mtre. Millet)

El cant dels ocells (Millet) AA. 163
L'Hereu Riera (Cummellas Ribó)
Cançó de Nadal (Pérez Moya) AA. 127
El fill de D. Gallardó (Sancho Marraco)
La Passió segons Sant Mateu (J. S. Bach, trad. i adaptació de F. Pujol i V. M. de Gibert) «Jo soc qui mereixia» AA. 157
La Passió segons Sant Matu (J. S. Bach, trad. i adaptació de F. Pujol i V. M. de Gibert) «Si lluny de vos un dia»
La Mare de Déu (Adrià Gual i A. Nicolau) I i II parts AA. 154
Les flors de Maig (J. A. Clavé) I i II parts AB. 400

ESCOLANIA DEL MONESTIR DE MONTSERRAT
(sota la direcció del Mtre. P. Ferrer)

Salve Montserratina (A. Nicolau) AF. 164
Virolai (Verdaguer i Rodoreda)
Moreneta en sou (Nicolau) AE. 2261
La Verge bressant (Maragall i Franck)
Ave Maria (Victoria) AE. 2033
O Santíssima (Mitterer)

De la renomada marca

"La Voz de Su Amo"

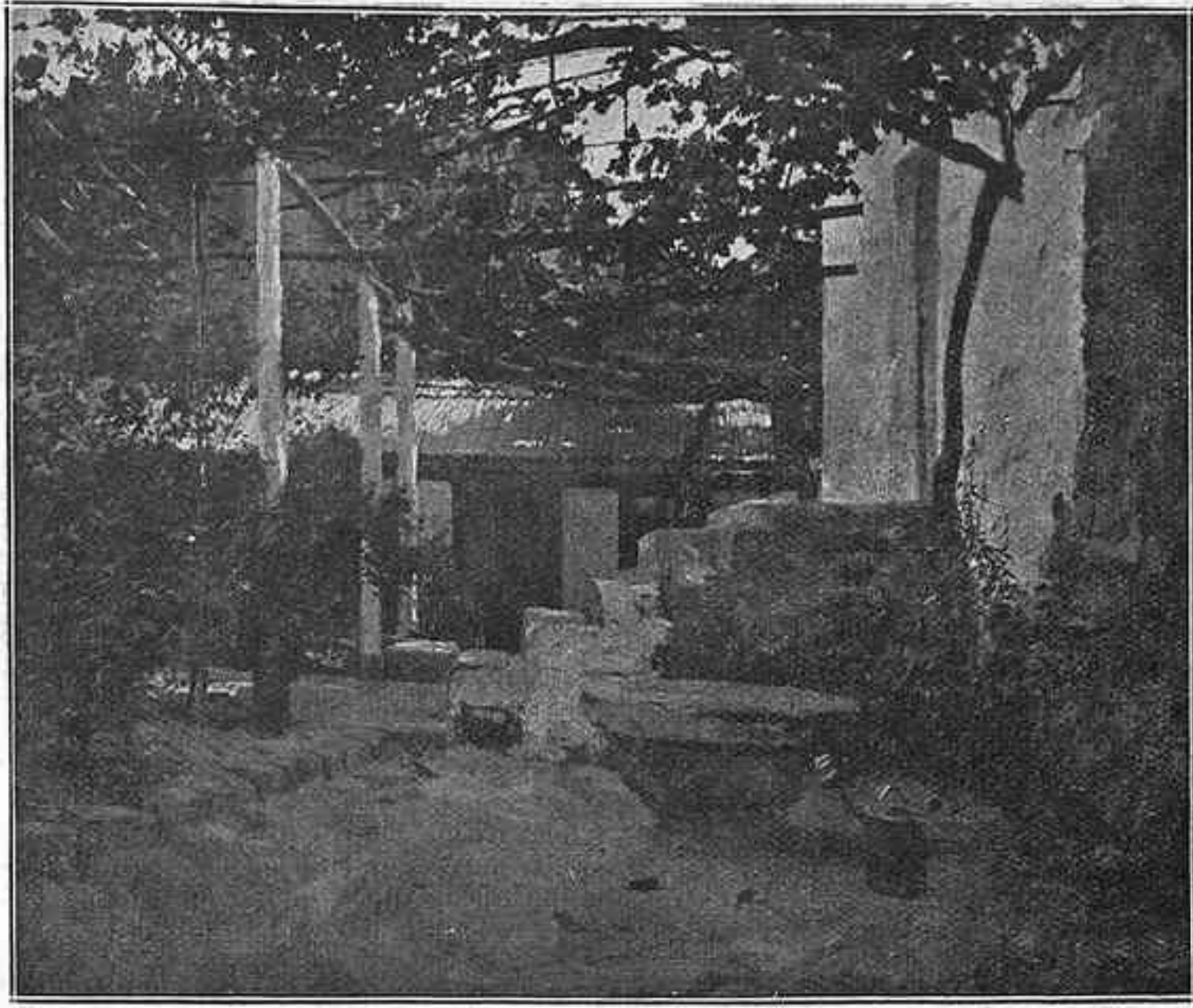
DE LES ARTS

EXPOSICIONS

Eliseu Meifrèn
(Sala Parés)

En l'actual exposició de can Parés pot ben dir-se que hi ha la vida d'un home. Aquest home és el pintor Eliseu Meifrèn, un dels prestigis d'una venerable generació d'artistes que encara dona els seus fruits. Les pintures de Meifrèn sempre han estat ben acollides i prou elogiades per a suposar-les creadores d'un cert prestigi entre altres generacions anteriors a la nostra. Això és un fet i ens plau constatar-ho.

E. MEIFRÈN. — Pati del meu ucocayon

Però també és un fet que avui som en el dia 19 de desembre de 1929, és a dir, és un moment poc favorable per a la pintura d'aquest artista.

Potser algú, tot seguit, objectarà: «En el bon art, el temps no compta.» Això ja ho sabem. Però, hi ha una altra mena d'art — producte d'acclimatació — que sols esdevé consistent amb certes infiltracions del medi ambient en un temps determinat. I l'obra de Meifrèn n'és un cas característic.

Després de donar la primera volta per la Sala Parés, quedarem un xic desconcertats. Aquesta exposició sembla una exhibició barrejada de les teles de dos artistes. En les del pintor A, hi hem anotat una paleta harmònica, una certa consistència en l'estructuració del model, una ponderada gama de matisos i, englobant altres bones qualitats, determinades influències — gairebé sempre benefactores del pintor vuitcentista. En canvi, les obres de l'altre suposat pin-

tor B, ens han decebut: colorisme vulgar i estrident; excessius trucatges produïts per una traça banal; molta fogositat i poca gravidesa; molta oratòria i poques frases de clar sentit; i encara, de tant en tant, algun «cromo», inesperadament intercalat. I el que és més de doldre: que hi ha més teles del pintor B que de l'A. I, encara, una altra particularitat ben simptomàtica: les obres millors (A) corresponen a les primeres èpoques de Meifrèn, i les inferiors (B) a les posteriors, fins arribar a l'actual. La conseqüència, doncs, és bastant visi-

ble: a mida que el pintor s'allunya de la seva joventut la seva obra va perdent consistència.

Això vol dir que el medi ambient és més important del que sembla. I quan un artista no és prou fort per superar-lo, esdevé víctima de la seva època.

Per això, una vegada reconegudes les bones qualitats de les primeres èpoques de Meifrèn, hem de confessar que la seva actual producció no ens interessa.

No oblidarem, però, d'assenyalar algunes de les teles que més ens han plagut: *Ca-daqués - Crepuscle* (núm. 3), *El pati del meu tocaio* (8), *Hivern* (10), *La plaça de Santillana* (17), *Cap al tard* (44), *Pati* (54) en alguns fragments, *Port de la Creu (Canàries)* (76), *Marne* (60), i altres de la mateixa sèrie, *New Jersey* (72), i *Jardí de l'estudi* (Paris), (34).

MÀRIUS GIFREDA

PIETER DE HOOCH

Demà farà tres cents anys que a l'església protestant de Rotterdam fou batejat un nen, fill d'un mestre d'obres i una llevadora, al qual va ésser posat el nom de Pere. Aquest fou el pintor Pieter de Hooch, un dels més representatius d'aquells admirables "intimistes" holandesos que des de llur recó de món produïen per a aquella burgesia benestant una obra que ha arribat fins a nosaltres com a exemple de la pintura més genuïnament i específicament pintura que mai s'hagi donat al món.

De la vida de Hooch en sabem ben poca cosa. Es tracta d'un obscur, d'un pobre, del qual no ha quedat gairebé cap rastre en la societat en què visqué.

Hom suposa que Pieter de Hooch, molt jove encara, féu amb un seu amic nomenat Ochterveldt, també pintor, el viatge a Amsterdam, on Rembrandt estava instal·lat des de 1631 i feia pocs anys havia enllestit la seva *Soruda de la companyia del capità Banning Cocq*, apel·lada correntment *La Ronda de Nit*. Allà degueren quedar-se els dos joves d'aprenents amb Nicolau Berghem qui, de tornada a Itàlia, era llavors mestre de bon nombre d'estudiants pintors en aquella ciutat.

Es més que segur que a Amsterdam no degué presentar-se-li pas una vida massa fàcil ni opulenta i que anà a Delft atret pel gran nom dels artistes d'aquella ciutat. Allà Hooch degué conèixer els deixebles de Mierevelt, mort uns quants anys abans.

Sense l'escola de Delft ens sembla que trobaríem a faltar la part més preciosa de la pintura holandesa del XVII. Aquella ciutat, que era centre d'un moviment artístic ben important, no podia deixar d'exercir damunt la sensibilitat de Pieter de Hooch una influència formidable. El seu ambient tranquil i reposat, el casament del nostre pintor amb Jannetje van der Burch (1654), degueren asserenar-li l'esperit i donar-li una certa estabilitat intel·lectual; i el contacte de Hooch amb Codde, amb Poel, amb Brenkelham i, sobretot, amb Vermeer i Fabritius (aquest darrer antic deixeble de Rembrandt, mort joveíssim a l'explosió del polvorí de Delft en 1654), tenia de determinar la seva personalitat pels camins per on podia desenvolupar-se millor.

Després d'algunes obres en les quals la influència dels seus companys és ben marcada (1653-1657), l'esperit de Hooch comença a donar tot el joc grandios de què són capaces les seves formidables facultats d'observació, d'expressió i de vida. I durant deu anys, fins que s'allunya de Delft (1657-1667), aquest meravellós pintor anirà vessant la millor part de si mateix en aquelles senzillíssimes i humils escenes que ens representaran, extraient d'aquell viure menestral i mediocre tota la magna i gloriosa poesia de les coses quotidianes, sense que s'interposi entre ell i la realitat que contempla altra cosa que la seva honestat i la seva simpatia, vehicles que ens la transmetran amb tota la seva intensitat.

Per tal de subvenir les seves necessitats, més o menys bé, a Delft mateix, Hooch es col·locà de criat a casa d'un personatge anomenat Justus de la Grange, el qual, arruïnat que estava per haver malversat tota la seva herència amb excessives despeses, s'entossudia a mantenir un tren de vida que no li permetien els seus minvats recursos. Aquest brillant senyor es veié obligat al cap i a la fi a emigrar a Amèrica a la demanda de més bona sort. Tot amb tot, és de pensar que Hooch no es devia trobar pas tan malament al seu servei, o bé portat pel seu bon tarannà, no es limità només a servir-lo, sinó que li pintà moltes teles. Quan el senyor Grange les pignorà per tal de pagar els seus deutes, en 1655, en tenia deu. Es clar que al servei d'aquest gentilhome Hooch no devia pas anar massa gras; en 1654 s'inscriu a la Guilda dels pintors de la ciutat, i moltes vegades no en pogué pagar la seva quota.

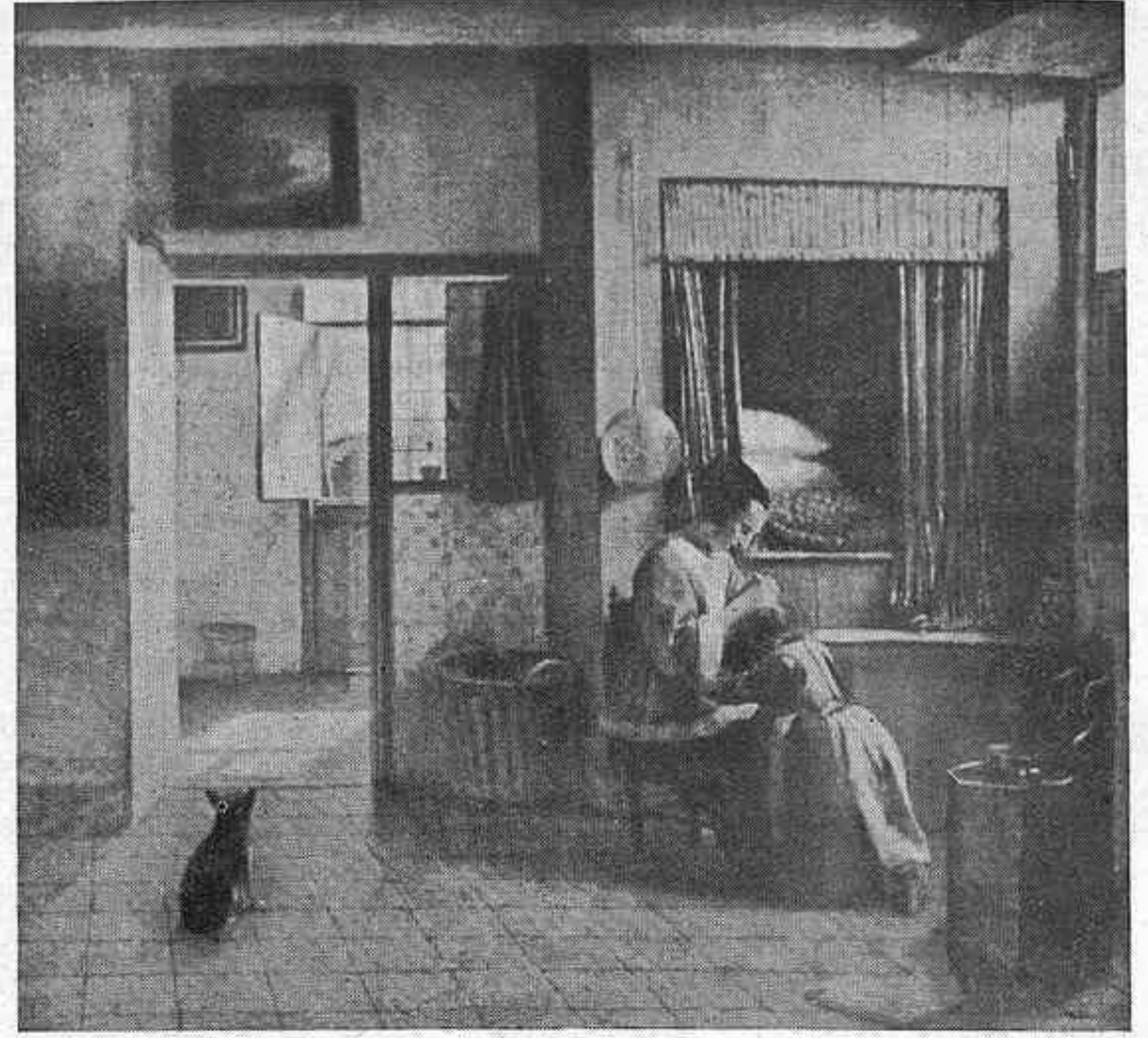
A Delft és on el talent de Pieter de Hooch esclata amb tota la seva brillantor, produint aquelles seves millors pintures que hom ha classificat dins la seva "segona manera". Tot el que féu a partir de 1667, any en què se n'anà a viure a Amsterdam, assenyala ja una certa decadència, si enloc més no, en la facultat d'emoció de l'artista davant la senzilla realitat, puix el veiem encarar-se amb assumptes més sumptuosos, més elegants i més falsos.

Es quasi segur que l'estada a Delft li esdevindria trista i penosa després de la mort de la seva companyia i que aquesta fou la causa del seu trasllat a Amsterdam. Allí, lluny d'aquell ambient dins el qual s'havia escolat la millor part de la

seva vida, no és pas estrany que la seva obra es ressentís de tot el que havia perdut l'artista. Aquesta consideració, si més no, ens pot explicar en certa manera la minva que sofrí la inspiració de Hooch després de 1666, per be que conservant grans i innegables qualitats.

Bona part de les pintures de Hooch ens

i harmonioses. Sense desitjos més enllà de la realitat que té al davant, acceptada completament, integralment, captant-la i donant-nos-la amb el seu dibuix circumspecte i precís, quasi diríem impassible, sense insistències ni redundàncies, dens d'esperit i de personalitat malgrat la seva aspiració a la supressió d'aquesta, malgrat la

P. DE HOOCH. — Tasca maternal (Rijksmuseum, Amsterdam)

sorprenen per una rigorosa composició en profunditat, en la qual es multipliquen els termes sense cap recança; es distingeixen pels seus efectes inospitats, obra d'un recel del focus lluminós fins al fons més llunyà de l'escena representada, bé per una porta que dona a una habitació veïna en la qual hi ha una finestra oberta, bé per aquesta porta que dona a un corredor, a un pati interior, a un carrer, a un canal adormit, a l'altra banda del qual es veuen les cases del davant, evocant-nos i explicant-nos amb aquell retall de moll, aquelles quatre teulades, aquelles xemeneies i aquells arbres tota l'honestat i encalmada vida provinciana d'aquella Holanda valenta i tenaç. Gairebé en totes les composicions d'interiors de Hooch hi ha un forat o altre pel qual entra la llum.

I amb aquesta imprevista il·luminació, el pintor ens dona, certament, una cosa ben tros diferent que els vulgars "contrallums" amb els seus *poètics* i angustiosos nimbes voltant les figures que veiem tot sovint; amb aquella justesa i aquella exactitud és ben lluny, igualment, de donar-nos una obra insuportablement banal i pueril. Hooch observa la realitat amb un amor formidable i una absoluta compenetració. Les seves composicions, obrades amb tota llibertat i amb una escrupolosa exactitud, són dominades per un ritme magnífic en el seu arabesc i en la seva disposició. Quasi sense cap acció i sobreixint de vida, sedants

seva renúncia a tot allò que no sigui purament la perfecció de l'obra.

I sense *imaginació*, almenys allò que avui sembla que s'entén per tal. I no ens dona pas la *còpia* d'un objecte no és ni serà mai sinó un altre objecte idèntic al primer.

De l'estada de Hooch a Amsterdam i de la vida que hi menà hom no en té cap notícia llevat de la queixa contra els seus veïns que hem citat més amunt. Com que no se'n posseïx cap obra de data certa després de 1677, hom suposa que aquest fou l'any de la seva mort, quan en tenia 47, dos després de Vermeer, que només en tenia 43. Aquestes dues morts, ben prematures — com ho fou moltíssim més la tràgica de Fabritius —, es pot dir que tanquen aquell gloriós esclat de la pintura holandesa que, perdudes gairebé del tot les directives racials que li donaren vida i sota la influència italiana que d'alguns anys anava avençant, en acabar el segle seria ja completament extingit.

JOAN CORTÈS I VIDAL

Un bon regal per a **Nadal**

és un àlbum
amb la col·lecció completa
de

**El Duo
de la Africana**

una de les millors impressions de

E'L DISC DE LA RAÇA

ESTUFES · BRASERS · CUINES ·

**Carbons
PERMANYER**

Clarís, 13. Teléf. 10723-52081. Barcelona

RAMON BES & C.^A

Maquinària, Tipus, Filetatge
de bronze, Tintes i utilitatge
per les Arts Gràfiques

Agullers, 1, i Via Laietana, 4. BARCELONA

Teléfono 15524 · Apartat 896
Direcció telegràfica: DANIBES

Tots els discos
de què parla MIRADOR
es troben a la casa

Cèsar Vicente

El més extens assortit de discos
i aparells nacionals i estrangers

Audició i venda
Passeig de Gràcia, 4. Barcelona
Montera, 22. Madrid

FORTUNY, S. A.

ÉPICERIE FRANCAISE

HOSPITAL, 32 - Sucursal: SALMERON, 133

Beurre surfin, 10 pessetes kilo. Camembert, Chester acabat d'arribar, 8 pessetes kilo. Llonganissa de la nostra fàbrica de Vich, carn escollida sense nervis. Paté de Foie-gras truffé Marie i terrines Fischer d'Estrasburg. Marrons Glacés, Brand's Sauce A-1 Digestive, Essence of Chicken (pollastre), Orange Marmalade, 3 pessetes vas cartó, Crystallized Ginger, Shredded Wheat, 1'50 pessetes paquet. Plum Pudding. Salmó fumat del Rin, Keppers, Haddocks, Bouffis, Filets d'Harengs saurs. Champany Ruinart, marques exclusives: Sillery, La Maréchale, Vin Brut i altres marques estrangeres acreditades. Caves Mont-Ferrant (methode champenoise). Creaming Wine, 8 pessetes. Extra Dry, demi-sec, doux 6'50 pessetes, Carte bleue, 5'50 pessetes, Caixa 60 pessetes. Licors de la Grande Chartreuse, jaune, et verte. Cognac Napoleon, vuitanta anys, Whisky Blac & White, Old Tom Gin, Dry Gin, Cocktail, Marsala Florio, Chianti Rhin. Bordeaux: Chateau Hautbiron, 8'50 pessetes. Bourgogne, Málaga Pedro Ximen Pajarete Scholtz, 8'50 pessetes, collita 1885. Torrons especials. Confecció de cistelles per a presents. Expedició de paquets postals per a províncies i estranger. Volaille de Toulouse, Faisans de Fontainebleau.

Societat Espanyola de Carbur Metàl·lics

Correus: Apartat 190 Mallorca, 234 Telèfon 73013
 Teleg.: "CARBURS" BARCELONA

CARBUR DE CALCI, Fàbriques a Berga (Barcelona) i Corcubion (Corunya) :: OXIGEN 99 % DE PURESIA, Fàbriques a Barcelona i València :: ACETILEN DISOLT, Fàbriques a Barcelona, Madrid i València :: FERRO MAGNESI i FERRO-SILICI :: SOCARRIMAT i SECAT de fils i pessas seda, cotó i altres teixits :: CALEFACCIO INDUSTRIAL de laboratoris i domèstica :: GENERADORS, BUFADORS, MANOMETRES, materials d'aportació per la SOLDADURA AUTOGENA

Pressupostos, estudis, consultes i assaigs, gratis

Després de l'excursió, de la cursa, de l'exercici violent, entre la pols, el sol i els vents, la pell, afaitada amb **PASTA NIX** adquireix tota la seva joveut i sanitat primitives

PASTA NIX

Subscriu-vos a **MIRADOR**
 SETMANARI CATALA
 Palai, 62. - BARCELONA

BUTLLETÍ DE SUBSCRIPCIÓ

En
 que viu a
 carrer n.º se subscriu a **MIRADOR**
 pel preu fixat de 2'50 ptes. trimestre.
 de de 19.....
 Signatura

Feu fer els vostres gravats en la UNIÓ DE FOTOGRAVADORS

CORTS, 481 - Telèfon 33421

AL VAGO RESTAURANT

- Que es pot fumar aquí?
 - No, senyor.
 - I aquestes puntes de cigarret d'on han sortit, doncs?
 - Ah! de gent que no pregunta.

(Passing Show.)

Anuncieu a Mirador

Exposició Internacional de Barcelona

OBERTA DES DE LES NOU DEL MATÍ
 FINS A LES DEU DE LA NIT

Els Palaus i Pavellons estaran oberts al públic des de les deu del matí fins a les vuit del vespre.

Palau Nacional

Obert cada dia, des de les deu del matí a les quatre de la tarda.
 Entrada al Palau Nacional 1 pesseta

Palau Alfons XIII

SECCIO JAPONESA
 Descompte especial del 10 per 100 sobre els preus marcats

Poble Espanyol

Obert cada dia des de les nou del matí fins a les deu de la nit.
 Entrada ordinària: 1 pesseta

El públic podrà visitar els diorames i «Quijote» conjuntament per una pesseta. Els impostos a càrrec del públic.

En tots els espectacles que se celebren a l'Estadi, Pistes de Tennis, Teatre Grec i Piscina, hi haurà un servei de coixinets al preu de Ptes. 0'50.

Pastilles ASPAIME

Curen radicalment la TOS
 perquè combaten les seves causes

• Catarros, ronquera, angines, laringitis, bronquitis, tuberculosi pulmonar, asma, i totes les afeccions, en general, de la gola, bronquis, i pulmons. - Les Pastilles ASPAIME són les receptades pels mèdics. - Les Pastilles ASPAIME són les preferides pels pacients. - Les Pastilles ASPAIME es venen a UNA pesseta la capsula en les principals farmàcies i drogueries.

Specialitat Farmacèutica del Laboratori SOKATARG
 Carrer del Ter, 16 - Telèfon 60791 - BARCELONA

"ORTOPEDIA MODERNA"

Fill de B. CARCASONA

Taller i despatx: ESCUDILLERS BLANCS, 8. - Telèfon 14916
 (Casa fundada en 1875)

Braçguers Reguladors
 per a retenció absoluta de la trencadura. - Faixes de totes mmes
 Faixa-cotilla abdominal. - Models moderns

Cotilles Ortopèdiques

per a guarir o corregir les desviacions de l'esquena
 Més de cinquanta anys de pràctica són la millor garantia

El convidat, adonant-se que sota l'abric no porta el frac. - On és la sala de billar, farà el favor?
 (London Opinion.)

La noia. - Aquí és on aquell jove que hem trobat abans em va abraçar i petonejar. L'amiga, esperançada. - Aturem-nos-hi una mica. Diuen que sempre hi ha tendència a tornar al lloc del crim.
 (London Opinion.)

- Seguiu cantant, a veure si tira l'altra sabata.
 (Everybody's Weekly.)

AIGUA DE ROCALLAURA

La deu més rica del món

Si vostè pateix d'Albuminúria, Litiasis úrica (mal de pedra), Bronquitis paronquimatoses, Nefritis crònica, es curarà radicalment amb

AIGUA DE ROCALLAURA

S'expèn amb ampolles de litre i de mig litre i en garrafons de vuit litres

Distribuidors generals

FORTUNY, S. A.
 CARRER HOSPITAL, 32, Y SALMERÓN, 133

DELICIOSO PURGANTE ACEITE RICINO

Soloso
 SABOR NARANJA

